

Univerzita Palackého v Olomouci
Přírodovědecká fakulta
Katedra Regionální geografie

Zuzana VLÁČILOVÁ

**VYBRANÉ ASPEKTY DEMOGRAFICKÉHO
VÝVOJE BULHARSKA**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Pavel Ptáček, Ph.D.

Olomouc 2014

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Zuzana Vláčilová (R10106)

Studijní obor: Regionální geografie

Název práce: Vybrané aspekty demografického vývoje Bulharska

Title of thesis: Selected aspects of demographic development of Bulgaria

Vedoucí práce: RNDr. Pavel Ptáček, Ph.D.

Rozsah práce: 62 stran, 1 vázaná příloha

Abstrakt:

V minulosti hrály České země při formování samostatného státu Bulharsko velkou roli a vztahy mezi oběma zeměmi byli po dlouhou dobu velice blízké. Ovšem dnes je Bulharsko pro mnohé občany České republiky pouhou destinací pro trávení letních dovolených. Proto účelem vzniku této práce je blížeji představit obyvatele Bulharské republiky se všemi demografickými náležitostmi.

Následující práce pojednává o vybraných demografických aspektech Bulharska vycházející z historických událostí na Balkánském poloostrově, od prvopočátku, kdy lidé osídlili dnešní území Bulharské republiky do současnosti, a jejich promítnutí do současné demografické problematiky velkého poklesu počtu obyvatelstva. Práce je výsledkem vlastního bádání autorky v průběhu studijního pobytu Erasmus v Bulharsku a současně navazuje na poznatky získané absolvováním předmětů na univerzitě v Sofii v téže době.

Na základě dostupných zdrojů byla vytvořena komplexní demografická charakteristika Bulharska, zahrnující geografický popis charakterizovaného území, historický vývoj území, determinanty současného demografického vývoje, především velký úbytek obyvatelstva a problém menšin. V závěru práce bude představena současná populační politika a také budoucí vývoj počtu obyvatel.

Klíčová slova: historie Bulharska, demografie Bulharska, Bulharsko

Abstract:

In the past, Czech citizens played a very important role in establishing the independent, modern Bulgarian State and relations between these two countries were friendly. Today, Bulgaria is for most Czechs, just a summer holiday destination. The purpose of this work is to present the inhabitants of the Republic of Bulgaria with all belonging.

The bachelor thesis is devoted to selected aspects of the demographic development of Bulgaria based on historical events on Balkan Peninsula and their projection to present Bulgarian issues. This work is a result of the author's own research during an Erasmus study program in Bulgaria and built on the knowledge gained by completing various subjects at Sofia University.

On the basis of the sources available, was created a complex demographic characteristic of Bulgaria including geographic description of the studied area, historical development of the area, determinants of current demographic trends, notably large population decline and the problem of minorities.

Keywords: History of Bulgaria, Demography of Bulgaria, Bulgaria

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci bakalářského studia oboru Regionální geografie vypracovala samostatně pod vedením RNDr. Pavla Ptáčka, Ph.D. a všechny použité materiály a zdroje jsem řádně uvedla v seznamu použité literatury.

V Olomouci květen 2014

Děkuji všem, kteří mi byli nápomocní při tvorbě této bakalářské práce, především vedoucímu práce RNDr. Pavlu Ptáčkovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky a také studentce bulharštiny a přítelkyni Bc. Janě Georgievové za rady ohledně přepisu bulharštiny.

Vložený originál **zadání** bakalářské/magisterské práce (s podpisy vedoucího katedry, vedoucího práce a razítkem katedry). Ve druhém výtisku práce je přidána fotokopie zadání.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zuzana VLÁČILOVÁ**
Osobní číslo: **R10106**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Vybrané aspekty demografického vývoje Bulharska**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bulharsko a jeho demografický vývoj představuje v rámci Evropy velmi specifický a zajímavý fenomén. Vysoké ztráty obyvatelstva, změny v demografické struktuře, změny národnostního složení a další jeho aspekty výrazně ovlivňují jeho regionálně geografické struktury a socioekonomický vývoj.

Bakalářská práce se bude zabývat nejprve vývojem a složením obyvatelstva a shrne jeho nejdůležitější rysy a milníky. Vlastní jádro práce bude představovat bližší pohled na současný demografický vývoj, zejména po r. 1989. Budou popsány nejdůležitější změny v dynamice obyvatelstva (přirozená měna a migrace) a v jeho struktuře (biologická, ekonomická a sociální) a jejich důsledky pro současný, resp. budoucí socioekonomický vývoj celé země.

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání
Rozsah pracovní zprávy: 5 000 - 8 000 slov
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

Bugajsi J. (1995): *Ethnic Politics in Eastern Europe: A guide to Nationality Policies, Organizations, and Parties*, New York
Liakova, M (2012): *The Turkish minority in Bulgaria*. Dostupné z <http://www.gce.unisg.ch>
Martínek J. (2010): *Bulharsko, stručná historie států*. Libri, Praha, 144 s.
National statistical institute (2011): *2011 Population Census - Main Results*. Dostupné z: http://www.nsi.bg/census2011/PDOCS2/Census2011final_en.pdf
Rychlík J. (2000): *Dějiny Bulharska*. Lidové noviny, Praha, 508 s.
Slavejkov, P(2006): *EtnLiaogeografia*, Sofie, 731 s.
Vassilev R. (2005): *Bulgaria s Demographic Crisis: Underlying Causes and Some Short-Term Implications*. Dostupné z: <http://www.seep.ceu.hu/archives/issue61/vassilev.pdf>

Vedoucí bakalářské práce: **RNDr. Pavel Ptáček, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **25. září 2012**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 25. září 2012

OBSAH

ÚVOD	10
1 CÍLE PRÁCE	11
2 METODIKA	12
2.1 Přepis bulharštiny	12
2.2 Zpracování dat výsledků Sčítání lidu	12
3 DETERMINANTY ROZMÍSTĚNÍ OBYVATELSTVA	14
3.1 Fyzicko-geografická charakteristika a její vliv na rozmístění obyvatelstva	14
3.2 Sociálně-ekonomická charakteristika.....	15
3.3 Teritoriální změny rozmístění obyvatelstva	16
4 HISTORICKÝ VÝVOJ OBYVATELSTVA	19
4.1 Pravěk a Starověk.....	19
4.2 Řekové a Římané na území Bulharska	19
4.3 Příchod Bulharů a vznik prvního bulharského státu	20
4.4 Bulharsko součástí Byzantské říše	21
4.5 Druhé bulharské carství.....	21
4.6 Bulharsko pod tureckou nadvládou.....	21
4.7 Národní hnutí	22
4.8 Obnova bulharského státu	23
4.9 Bulharské knížectví	24
4.9.1 Etnické složení obyvatelstva na konci 19. století	25
4.10 Počátek 20. století	25
4.11 Poválečná situace a druhá světová válka	26
4.12 Počátky komunismu v Bulharsku a režim Todora Živkova.....	27
4.13 Novodobé dějiny	28
5 ZMĚNY POČTU OBYVATELSTVA VE STATISTICKÉM OBDOBÍ	29
6 DETERMINANTY SOUČASNÉHO DEMOGRAFICKÉHO VÝVOJE BULHARSKA	33
6.1 Současný stav obyvatelstva.....	33
6.2 Základní statistické údaje	34
6.2.1 Porodnost	34
6.2.2 Úmrtnost	35
6.2.3 Věková struktura.....	37
6.2.4 Stárnutí populace	38
6.2.5 Sňatečnost a rozvodovost	38
6.3 Migrace obyvatelstva	39

6.3.1	Domáci migrace.....	39
6.3.2	Mezinárodní migrace	40
6.3.3	Cizinci v Bulharsku	40
6.4	Etnická struktura obyvatelstva	41
6.4.1	Bulhaři	41
6.4.2	Turci a turecká otázka.....	42
6.4.3	Romská etnická skupina	46
6.4.4	Pomaci	49
6.4.5	Makedonci a makedonská otázka	49
6.5	Náboženské vyznání.....	50
7	POPULAČNÍ POLITIKA BULHARSKÉ REPUBLIKY	54
7.1	Priority národní demografické strategie	54
7.1.1	Zpomalení negativních demografických procesů a pokles obyvatelstva	54
7.1.2	Zlepšení kvality lidského kapitálu a překonání negativních efektů stárnutí populace	55
7.1.3	Dosažení sociální soudržnosti a vytvoření rovných podmínek	55
7.1.4	Limitování disproporce teritoriální distribuce obyvatelstva a depopulace některých regionů a vesnic.....	55
7.2	Očekávané výsledky.....	55
7.3	Projekce vývoje bulharské populace do budoucna	56
8	ZÁVĚR	57
9	SUMMARY	58
	POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE	59
	PŘÍLOHY	

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

EU – Evropská unie

LAU – Místní samosprávné jednotky

MZV – Ministerstvo zahraničních věcí

NSI – Nacionalen statističesky institut (bulharsky Национален статистически институт), Bulharský statistický úřad

NUTS – Nomenklatura územních statistických jednotek, územní celky vytvořené pro statistické účely Eurostatu

ÚVOD

Bulharská republika, jihovýchodní balkánská země nacházející se na okraji Evropy a zároveň nejchudší země Evropské unie, nebudí u českých občanů velký zájem, vyjma trávení letních dovolených na černomořském pobřeží. Bulharsko bylo odedávna křižovatkou kultur, kde docházelo ke střetům právě kvůli výhodné geografické pozici. V současnosti se Bulharsko potýká s jinými problémy. Její obyvatelé svoji vlast buď opouštějí nebo dobrovolně, z důvodů ekonomických či sociálních, nemají potomstvo. Budoucnost země v mnoha ohledech závisí na místních jejích obyvatelích a jejich rozhodnutí, jak naloží s kapitálem.

Bakalářská práce je věnována demografickému vývoji obyvatel Bulharska od samotného prvopočátku, kdy první lidé osídlili dnešní bulharské území až do současnosti. Práce navazuje na poznatky získané absolvováním předmětů Geografie obyvatelstva a sídel se zaměřením na bulharskou problematiku pod vedením Assist. Prof. Georga Kostatina Bardarova Ph.D, a dále Historie a geografie Bulharska pod vedením Assist. Prof. Rumiany Marinove-Christidi Ph.D. na univerzitě Sveti Kliment Ochridski v Sofii v průběhu studijního pobytu Erasmus od února do srpna roku 2012. Na řadu osobních zkušeností v této práci není prostor, nicméně díky samotnému pobytu v Bulharsku jsem se mohla naučit bulharský jazyk, což mi nyní umožňuje použít originální prameny a blížeji pochopit mentalitu místních lidí.

1 CÍLE PRÁCE

Hlavním cílem bakalářské práce je představení přehledné demografické charakteristiky vybraných demografických aspektů současného Bulharska s historickou návazností. Pro lepší pochopení celé problematiky je v začátku práce nastíněn historický vývoj obyvatel a politické dění země. Následně bude představena současná demografická situace: údaje o počtu obyvatel, jejich změny ve statistickém období 1900 – 2011 a jiné základní vybrané statistické údaje o obyvatelstvu. Nedílnou součástí práce je i současná populační politika Bulharské republiky.

Bulharské problematice není v České republice věnovaná dostatečná pozornost a zdroje literatury v českém jazyce jsou velmi omezené. Tato práce by měla napomoci k porozumění bulharských demografických ukazatelů, historie této pozoruhodné země a také současnému vývoji.

2 METODIKA

Samotný obsah práce vypovídá o povaze metod zpracování. Základním prvkem bylo nashromáždění dostupné literatury v anglickém, českém a bulharském jazyce. Při psaní práce byly použity běžné metody statistického zpracování prostorových dat a literární rešerše.

S ohledem na rozsáhlost tématu byly autorkou pro práci vybrány pouze některé statistické údaje, které byly logicky zakomponovány do kontextu práce.

Práce je obohacena o grafické výstupy včetně tabulek, grafů a fotografií pořízených v době pobytu v Bulharsku. Tvorba tabulek a grafů vycházela ze závěrů Sčítání lidu 2011 (2011 Census) a statistických ročenek, které jsou volně dostupné na stránkách Bulharského statistického úřadu. Tabulky a grafy byly zpracovány pomocí programu Microsoft Excel 2010. Tematické mapy byly vytvořeny na základě dostupných dat Bulharského statistického úřadu pomocí programu ArcMap 10.

Nedílnou součástí práce jsou poznatky získané z rozhovorů s bulharskými občany a poznámky z přednášek absolvovaných předmětů na univerzitě v Sofii.

2.1 Přepis bulharštiny

Bulharština je slovanský jazyk, který používá bulharskou abecedu, cyrilici. V práci je použit přepis bulharských slov do latinky podle nového projektu Ministerstva státní správy a Ústavu pro bulharský jazyk zvaný Razbiraema Bălgaria (Prolangs, 2012).

Pro bulharskou hlásku ъ¹, která nemá v češtině ekvivalent, byl v práci použit znak ě.

Vybrané názvy institucí, organizací či politických stran a dalších významných názvů jsou uvedeny v poznámkách pod čarou v originálním znění (cyrilici).

2.2 Zpracování dat výsledků Sčítání lidu

V období od 1. do 28. února 2011 proběhlo v Bulharsku poslední Sčítání lidu, domů a bytů. Sčítání lidu proběhlo dvěma způsoby sběru dat, tradičním a elektronickým sběrem dat². Účast na Sčítání lidu je povinná, avšak na otázku o etnické příslušnosti lidé odpovídají dobrovolně, a navíc s možností zařadit se do *jiné* etnické skupiny. Možnost dobrovolného odpovídání na otázku o etnické příslušnosti, mateřském jazyce a

¹ Tvrdý jer, er goljam.

² Elektronický sběr dat Sčítání lidu proběhl v Bulharsku poprvé a těšil se velkému úspěchu obyvatel. Možnost vyplnění online sčítacího formuláře využilo 41,1% dotázaných (NSI, 2011).

náboženském vyznání proběhla v bulharském Sčítání lidu podruhé, a vůbec poprvé bylo možné na otázku o náboženském vyznání odpovědět *bez vyznání*. Možnosti dobrovolné odpovědi o etnické příslušnosti využilo 91% obyvatel. Pro vytvoření tematických map etnické příslušnosti obyvatel byla použita data ze Sčítání lidu z roku 2001, která jsou volně dostupná.

3 DETERMINANTY ROZMÍSTĚNÍ OBYVATELSTVA

Bulharská republika³ se nachází v jihovýchodní Evropě na Balkánském poloostrově při pobřeží Černého moře o celkové rozloze 110 993 km². Hustota zalidnění činí 66 obyvatel na km². Na severu Bulharsko sousedí s Rumunskem, jejich přírodní hranici dlouhou 470 km tvoří řeka Dunaj, suchozemská hranice je dlouhá 139 km, která vede od města Silistra a táhne se až k pobřeží Černého moře. Západními sousedy jsou Republika srbská s hranicemi 341 km, Makedonská republika tvořící nejkratší hranice státu pouhými 156 km. Na jihu Bulharsko sousedí s Řeckou republikou s hranicemi 493 km a Tureckou republikou o délce 259 km. Délka pobřeží Černého moře je 378 km (Bandrova, 2005).

3.1 Fyzicko-geografická charakteristika a její vliv na rozmístění obyvatelstva

Povrch Bulharska je převážně hornatý, což bylo v prvopočátku důvodem k většímu osídlování údolí, nížin, okolí velkých řek a černomořského pobřeží. Nejvýznamnějším bulharským pohořím je Rila s nejvyšším vrcholem Musala (2 925 m n. m.), který je zároveň nejvyšším vrcholem Balkánského poloostrova. Pohoří Rila je v zimních měsících oblíbeným lyžařským střediskem a v létě převládá vysokohorská turistika. Také láká návštěvou významných turistických atrakcí na příklad Rilského kláštera nebo Sedm rilských jezer. Významné pohoří nacházející se nedaleko Rily je Pirin s nejvyšším vrcholem Vichren (2 914 m n. m.), který je třetím nejvyšším vrcholem Balkánu (Collins, 2013). Dalším významným pohořím, které prochází celým územím a historicky rozděluje Bulharsko na dvě části je Stará Planina, také známá pod názvem Balkánské pohoří. Navazuje na Karpaty a její nejvyšší vrchol je Botev vrch (2 376 m n. m.). Na jihu se nachází pohoří Rodopy, které z části zasahuje i do Řecka (Statistical reference book 2013, NSI, 2013). Malým, ale významným pohořím je Vitoša, na jehož úpatí se rozkládá hlavní město Bulharska, Sofie, s 1 291 591 obyvateli (k 1. 2. 2011, NSI, 2011).

Nížiny se nachází hlavně v okolí velkých řek. Hornotrácká nížina při toku řeky Marici, pramení pod horou Musalou a ústí do úmoří Egejského moře. Její délka je 321 km a na dolním toku tvoří přírodní hranici s Řeckem a Tureckem (Bantrova, 2005). Na jejích březích se nachází druhé největší město Bulharska, Plovdiv, s 338 153 obyvateli

³ Bulharsky Република България.

(NSI, 2011). Dunajská rovina nacházející se na severu při toku řeky Dunaje, dala vzniku dvěma významným vnitrozemským přístavům, Vidinu s 48 071 obyvateli a Ruse s 149 642 obyvateli (NSI, 2011). Významné jsou i nížiny při pobřeží Černého moře, kde se nachází dva významné mořské přístavy, Varna s 334 870 obyvateli, a Burgas s 200 271 obyvateli (NSI, 2011).

Nejdelší řekou protékající Bulharskem je Dunaj tvořící přirozenou hranici s Rumunskem. Dunaj je z hlediska dopravy a obchodu významným vodním tokem nejen pro Bulharsko.

Obr. 1: Typické Romské obydlí ve městě Melnik, oblast Blagoevgrad (autor: Zuzana Vláčilová, 2012)

3.2 Sociálně-ekonomická charakteristika

Bulharsko se člení na šest statistických regionů, 28 administrativních oblastí⁴ a 264 obštin (Eurostat, 2011). Oblasti jsou řízeny oblastními administrativními úředníky, kde nejvyšší administrativní úředník⁵ je jmenován do funkce vládou. Orgánem místní samosprávy obštin je obština rada, jejíž členové jsou voleni na čtyři roky (MZV, 2013). Celkově se k 31. 12. 2011 v Bulharsku nacházelo 5 302 sídel, 257 měst a 5045 vesnic. Hustota zalidnění na km² činí 66 obyvatel, nejhustěji obydlenou oblastí je hlavní město Sofie s 961,2 obyvateli na km², naopak nejméně osídlenou oblastí je Smoljan s 37,7 obyvateli na km² (NSI, 2013).

Oficiální bulharskou měnou je Bulharský lev (BGN) členící se na 100 stotinek.

⁴ Bulharsky област.

⁵ Bulharsky областен управител.

Z ekonomického hlediska patří Bulharsko k jednomu z nejhudších států EU. Bulharská ekonomika mírně vzrůstá a stát se potýká až s dvanácti procentní nezaměstnaností. Velkou zátěží pro Bulharsko je jeho vysoký státní dluh⁶.

Bulharsko je zemědělsko-průmyslovým státem a jeho nejdůležitějším průmyslovým centrem je Sofie. Z průmyslových odvětví jsou nejvýznamnější hutnictví, strojírenství, potravinářský průmysl, zpracovatelský a chemický průmysl.

Hlavními zemědělskými produkty jsou ovoce, zelenina, tabák, obilniny, vinná réva a růžový olej (Businessinfo, 2013).

Bulharsko je oblíbenou turistickou destinací, kde v průběhu léta tráví své dovolené na Černomořském pobřeží mnoho turistů. V průběhu zimy láká nadšené lyžaře, kteří se mohou těšit z nepřehledných sjezdovek a cenově dostupných služeb.

Tab. 1: Administrativní členění Bulharska podle NUTS a LAU; zdroj: Eurostat, 2011

Administrativní členění Bulharska podle NUTS a LAU		
úroveň	subdivize	počet
NUTS 1	rajony	2
NUTS 2	statistické regiony	6
NUTS 3	oblasti	28
LAU 1	obštiny	264
LAU 2	sídla	5 329

3.3 Teritoriální změny rozmístění obyvatelstva

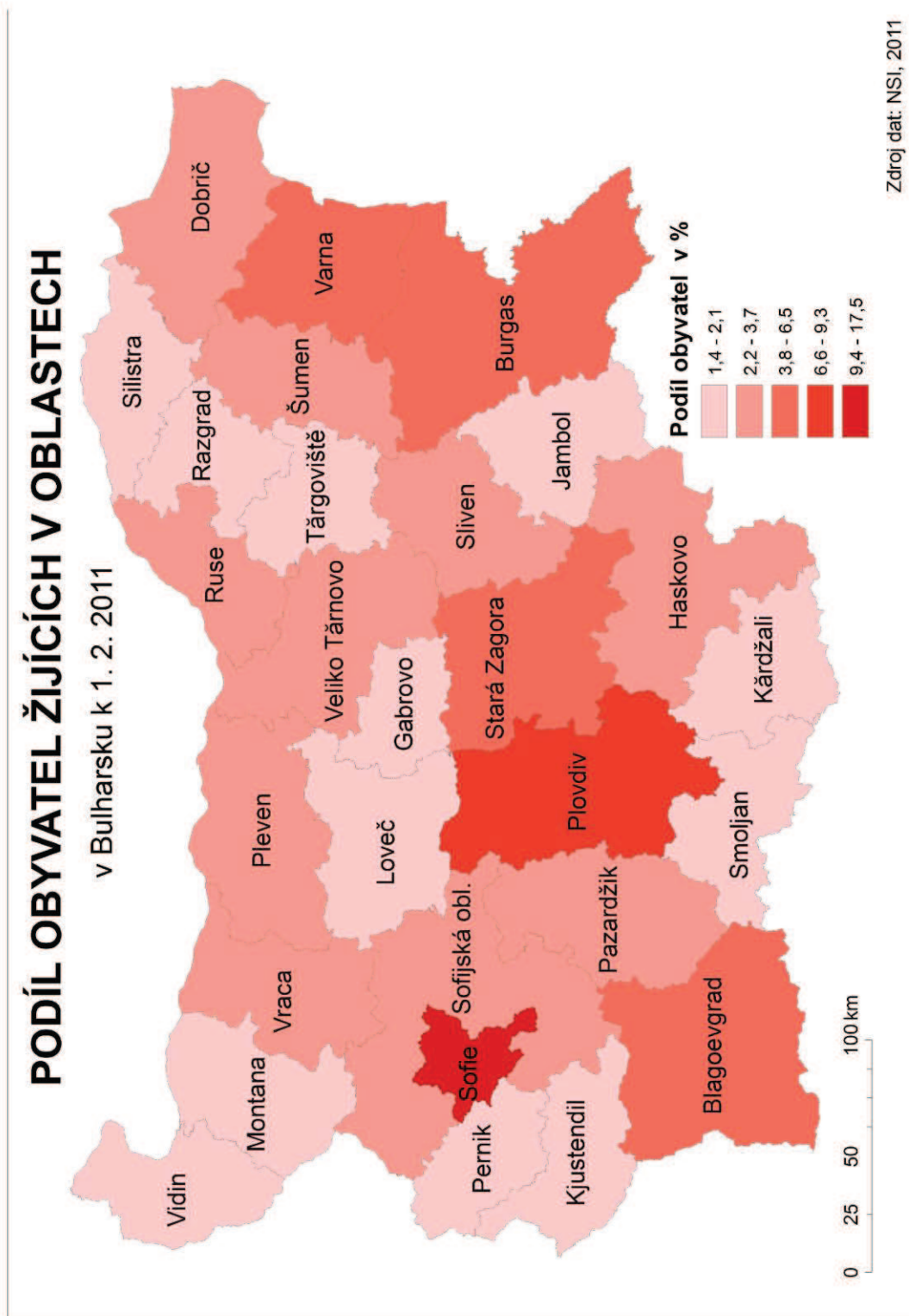
Migrační procesy, nízká porodnost či vysoká úmrtnost mají velký vliv na teritoriální změny rozmístění obyvatelstva. Výsledkem je především nevyvážený ekonomický a demografický vývoj (Slavejkov, 2006).

Dnešní teritoriální distribuce obyvatelstva prohlubuje rozdíly mezi obyvateli ve městech a na vesnici. Absence jakýchkoliv investic na vesnicích tyto rozdíly jen zvyšuje. Negativní dopady urbanizace jsou vícestranné, mají vliv na demografické procesy, sociální a ekonomický rozvoj země a jsou jednou z příčin demografické krize v Bulharsku.

⁶ V roce 2012 činil 38 mld. euro, druhý nejvyšší v EU (MZV, 2013).

Depopulační proces probíhající zejména na hranici severozápadního a jihovýchodního regionu v budoucnu může způsobit ještě větší zpomalení ekonomického rozvoje země. Rurální oblasti se potýkají s mnohými problémy, jakými jsou na příklad stárnutí obyvatelstva, protože na vesnicích žije stále vyšší podíl starších obyvatel, či nízká úroveň dosaženého vzdělání mladší generace.

Migrační procesy v průběhu času přispěly ke změně velikosti měst. Velký vzrůst počtu obyvatel byl zaznamenán v hlavním městě Sofii, kde lidé s nižším vzděláním mohou najít lépe placenou práci a vysokoškolské obyvatelstvo lepší kariérní nabídky.

Obr. 2: Podíl obyvatel žijících v oblastech k 1. 2. 2011; zdroj: 2011 Population Census - Main Results, NSI, 2011

4 HISTORICKÝ VÝVOJ OBYVATELSTVA

Bulharsko patří k nejdéle osídleným oblastem Evropy a délkou svých dějin přesahuje „velikány“ jakými jsou Rusko, Francie či Velká Británie. Bulharsko bylo domovem Thráků, později Římanů, Řeků a prvních Slovanů. V době největšího rozkvětu země konkurovala dokonce i Byzantské říši. Po dlouhém období nadvlády Osmanské říše se v 19. století zformoval moderní bulharský národ, jak jej známe dnes.

4.1 Pravěk a Starověk

Výskyt člověka na dnešním území Bulharska sahá do dob před 100 000 lety a počátky osídlování se datují do období středního paleolitu. V různých oblastech Bulharska můžeme najít mnoho dochovaných stop o existenci prvních lidí v Evropě (Martínek, 2009).

Nejstaršími dochovanými etnickými skupinami byly na severu poloostrova Ilyrové a na jihu a v Malé Asii Thrákové (Rychlík, 2000). Území dnešního Bulharska obývali především Thrákové. Za nejvýznamnější postavy tohoto etnika je považován mýtický pěvec Orfeus či gladiátorský bojovník Spartakus. V této době vznikají i první významná města jako jsou Serdika⁷, Eumolpias⁸ či Beroia⁹ (Rychlík, 2000).

4.2 Řekové a Římané na území Bulharska

Od 6. století př. n. l. bylo především černomořské pobřeží kolonizováno Řeky a na severu makedonskými kmeny. Tyto kmeny a etnika se vzájemně nábožensky i kulturně ovlivňovaly. Největší hrozba pro Thrácké etnikum přicházela z rozkvétající Římské říše. Po mnoha válkách a povstáních byla Thrákie v roce 45 n. l. k Římské říši připojena jako provincie s hlavním městem Filipopolis. (Martínek, 2009). Po rozpadu Římské říše čelila Thrákie nájezdům kočovných kmenů, které se snažily dobýt Konstantinopol a procházely přes území dnešního Bulharska, kde bylo vypleněno mnoho kmenů (Rychlík, 2000). V polovině 5. století se na území dnešního Bulharska objevil kmen Arménů, který se významně zasloužil o šíření křesťanství. V průběhu 6. století je Evropa kolonizována pohanskými Slovy a jejich příchod je zároveň spojován s boji mezi Góty a Huny.

⁷ Dnešním názvem Sofie.

⁸ V antické době Filipopolis, dnes známý pod názvem Plovdiv.

⁹ Dnešním názvem Stará Zagora.

4.3 Příchod Bulharů a vznik prvního bulharského státu

V době stěhování národů přišly na Balkán bulharské kmeny. Bulhaři pravděpodobně náleželi k turkoaltajskému etnickému společenství žijícímu severně od Kavkazu. Prvotní Bulhaři jsou označováni jako Prabulhaři či Protobulhaři (Rychlík, 2000). Rok 681 se uvádí jako rok vzniku prvního bulharského státu pod vedením chána Asparucha. V té době se pouze jednalo o slovansko-bulharský kmenový svaz, kde si Slované ponechali značnou suverenitu. I když příslušníci bulharského kmene byli nadřazenější než Slované, bylo jich významně méně a postupem času došlo k asimilaci a poslovanštění Bulharů (Martínek, 2009). V průběhu 9. století za vlády knáze Borise I. byla přijata východní katolická církev, čímž se Bulharsko stalo oficiálním a rovnoprávným státem a církevním spojencem Byzance (Mango, 2002). S příchodem křesťanství bylo zapotřebí vytvořit i nové písmo, srozumitelné pro místní obyvatelstvo. Vytvoření nového slovanského písma je spjato s Konstantinem a Metodějem. Vyhnání Metodějových žáků z Moravy a jejich příchod do Bulharska na pozvání Borise I. znamenal rozkvet vzdělanosti. Zjednodušení Konstantinovy hlaholice dalo prvotní základ dodnes používané cyrilici (Rychlík, 2000). Největšího územního rozmachu se zemi dostalo za vlády Borisova syna Simeona. Car Simeon ovládl celé území dnešního Bulharska, Makedonie, Albánie, část jižního Rumunska, severní Srbsko a oblast Soluňska v Řecku (Martínek, 2009).

Obr. 3: Příchod Bulharů na Balkán, vyznačeno šikmě šrafovanými šipkami;
zdroj: Rychlík, 2000

4.4 Bulharsko součástí Byzantské říše

První bulharský stát byl vystaven častým nájezdům kočovných kmenů. Roku 1018 si Byzanc podmanila bulharský stát na dalších 168 let, území bylo postupně kolonizováno příslušníky jiných etnických a národnostních skupin, především Řeky, Armény a Seldžuckými Turky. Bulharské obyvatelstvo bylo naverbováno do Byzantské armády jako výpomoc při válečných taženích proti Arabům v Malé Asii. Mezi nepřesídlenými obyvateli se kromě Slovanů a asimilovaných Bulharů nacházeli Ilyrové a Valaši¹⁰. Velké ztráty na obyvatelstvu jsou zaznamenány v průběhu křížových výprav, kdy docházelo ke střetům křížáků a místního obyvatelstva (Mango, 2002). Bulharská kultura se po pádu říše začala soustředit do klášterů a dala tak vznik známé klášternické kultuře, která v Bulharsku přetrvává dodnes.

4.5 Druhé bulharské carství

K obnovení samostatnosti bulharského carství na další dvě století dochází roku 1187 za vlády bratrů Petra a Asena. Druhé carství bylo etnicky velmi rozmanité. Kromě Bulharů, Řeků a Valachů se na území usadily turkotatarské kmeny Pečeněhů, Uzů a Kumánů. Potomky Kumánů v dnešním Bulharskou jsou Gauzové žijící v okolí Černomoří, především ve Varně (Rychlík, 2000). Dlouhodobé boje proti Byzanci a Srbsku oslabilo Bulharsko natolik, že nebylo schopno čelit novému nepříteli osmanským Turkům. Turci postupně obsazovali a osídlovali bulharské území, v té době již rozdrobené pod stálým nátlakem nepřátel. Při tureckých nájezdech docházelo k masovému vybití domácího obyvatelstva. Místní obyvatelstvo se proti tureckým nájezdům tvrdě bránilo, ale i přes tuhou obranu Turci roku 1396 obsadili celé území a Bulharsko se po dobu pěti století stalo součástí Osmanské říše (Mango, 2002).

4.6 Bulharsko pod tureckou nadvládou

Dlouholeté války měly za následek vylidnění země, kdy část obyvatel byla prodána do otroctví a část obyvatel utekla a usadila se ve Valašsku, Srbsku, Uhrách či v Rusku. Důsledkem byla rozsáhlá kolonizace a osídlování opuštěných území Osmany. Tímto procesem vznikla velká turecká menšina, která při formování novodobého

¹⁰ Předchůdci dnešních Rumunů. Výrazem „Valach“ se někdy označuje prosté pastýřské obyvatelstvo (Rychlík, 2000).

bulharského a tureckého státu způsobovala značné komplikace. Bulharská šlechta byla vyvražděna a novou úřednickou a vojenskou třídou se stala osmanská feudální šlechta. Docházelo k násilné islamizaci obyvatelstva. Část obyvatelstva konvertovala k islámu, aniž by se při tom vzdala své kultury a jazyka. Tímto v Bulharsku vznikla početná menšina Pomaků. Jiná část obyvatelstva konvertující k islámu se asimilovala a poturečtila (Rychlík 2000).

Osmanská říše byla na středověké poměry poměrně tolerantní, například existence bulharské pravoslavné církve nebyla nikdy zrušena, její samostatnost však byla velmi omezena.

Na konci 18. a v první polovině 19. století dochází k decentralizaci moci sultána, díky organizovanému odporu ústředních hodnostářů a důsledku vyčerpání státní pokladny vlivem neustálých válek. Dochází k úpadku Osmanské říše a přichází naděje pro všechny nesvobodné balkánské státy, a tudíž i pro Bulharsko.

Obr. 4: Bulharsko za turecké nadvlády; A hranice Osmanské říše, B správní hranice, C hlavní města, D jiná důležitá města; zdroj: Rychlík, 2000

4.7 Národní hnutí

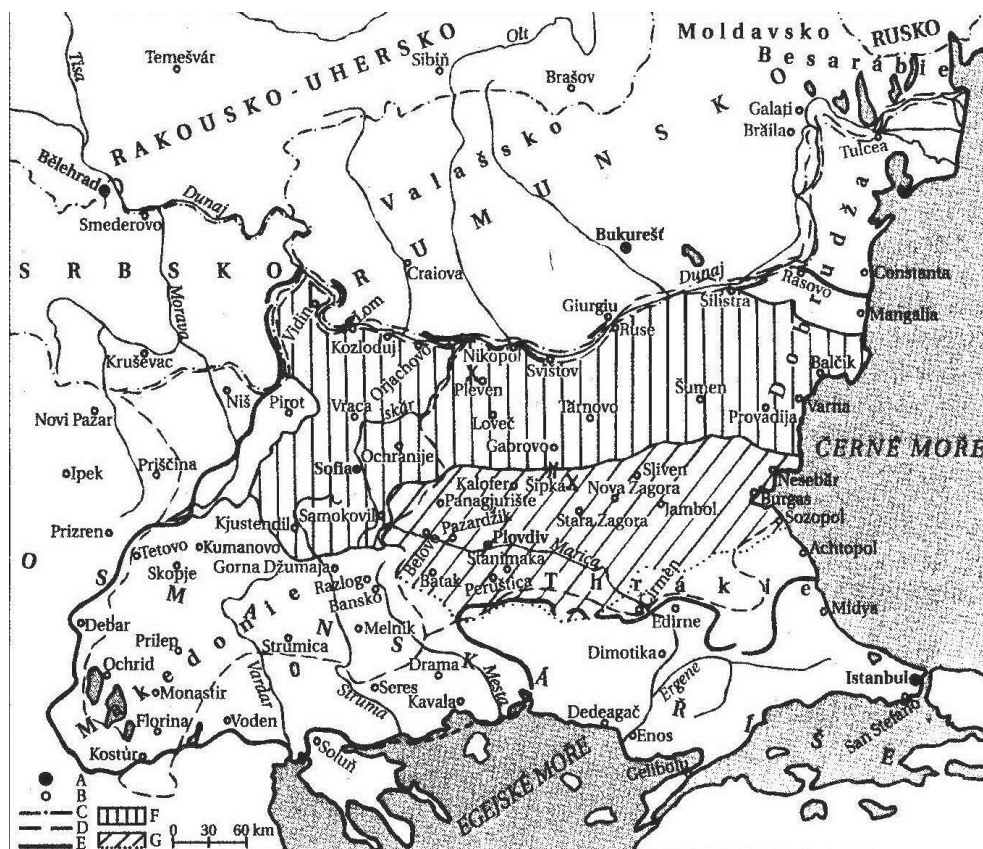
K procesu formování novodobého bulharského národa dochází v etapách na počátku 19. století. Jednalo se především o rozvoj národnostního uvědomění, bulharského jazyka

a literatury, zakládání bulharský škol,¹¹ které nahrazovaly školy turecké a řecké. Proces národního hnutí přichází do Bulharska s rozvojem manufaktur a osvícenských myšlenek ze západu, které mělo velký vliv na utváření novodobých národů na Balkáně. Ovšem chybějící jasně vymezené etnické území na Balkáně předznamenala budoucí národnostní konflikty ve 20. století (Rychlík, 2000). Velký význam pro bulharské národní uvědomění mělo konečné uznání a osamostatnění bulharské pravoslavné církve.

4.8 Obnova bulharského státu

Po mnoha neúspěšných pokusech o osvobození se z turecké nadvlády doufalo Bulharsko v pomoc Ruska, které vedlo proti Osmanské říši mnoho válek. Rusko si od vítězství slibovalo nabytí nových území a kontrolu nad úžinami Dardanely a Bospor (Martínek, 2009). K obnově bulharského státu dochází 3. března 1878 podepsáním San Stefanského míru, podle kterého mělo být utvořeno Bulharské knížectví zahrnující horní Pomoraví a celou Makedonii, vyjma Soluně a poloostrova Chalkidiki. Na severu měl být hranicí Dunaj, na východě Černé moře až po Ahtopolský přístav a na jihu Egejské moře, mezi ústím řek Mesta a Vardar. Celé území by pak bylo pod správou Ruska. Sanstefanské Bulharsko se stalo nedostižným ideálem Bulharů po mnoho generací a bylo příčinou čtyř válek na počátku 20. století. Důležitým datem byl 13. červen 1878, kdy byl v Berlíně zahájen kongres, který opět změnil politickou mapu Evropy. Západním mocnostem se nelíbila kontrola Ruska nad Balkánem, a proto došlo k rozdělení Bulharska na Bulharské knížectví zahrnující území pouze od Dunaje po Starou Planinu a autonomní oblast Osmanské říše Východní Rumélie, oblast plovdivska a Rodop (Zürcher, 2004). Oficiálním důvodem pro zřízení východní Rumélie bylo etnické složení obyvatelstva, protože v Plovdivu žila velká řecká menšina a v Rodopách převažovali Pomaci a Turci, kteří si nepřáli připojení k Bulharsku. Ovšem neoficiálním důvodem byly obavy západních mocností z nadměrné kontroly Ruska nad Balkánem.

¹¹ V roce 1855 existovalo více než 580 bulharských škol. V roce 1876 se v Bulharsku nacházelo okolo 1500 škol chlapeckých a dívčích. Velice populární byli i nedělní školy nebo čítárny, nabízející bulharské i cizí noviny a knihy (Rychlík, 2000).

Obr. 5: Obnovení Bulharska a jeho rozsah podle sanstefanského příměří a berlínského kongresu; A, B hlavní a jiná důležitější města, C státní hranice před rokem 1877, D hranice dvou autonomních bulharských oblastí, jež měly vzniknout podle cařihradské konference, E hranice velkého Bulharska podle sanstefanského příměří, F území samostatného bulharského knížectví, G autonomní oblast Východní Rumélie; zdroj: Rychlík, 2000

4.9 Bulharské knížectví

I přes snahy liberálních politiků bylo na Berlínském kongresu schváleno ustanovení Bulharského knížectví. Prvním bulharským knížetem se stal Němec Alexander Battenberg. Hlavním městem se v roce 1879 stala Sofie¹². Byly provedeny velké změny v oblasti rozvoje průmyslu, výstavby železnice apod. Byla zavedena povinná školní docházka a v roce 1888 byla v Sofii založena nejstarší bulharská univerzita Sv. Klimenta Ochridského.

¹² Sofie byla zvolena jako hlavní město pouze z toho důvodu, že se počítalo s pozdějším připojením Východní Rumélie a Makedonie, tudíž by se Sofie jako hlavní město nacházela strategicky ve středu země (Rychlík, 2000).

4.9.1 Etnické složení obyvatelstva na konci 19. století

Po ustanovení knížectví žilo na jeho území celkem 1 901 916 obyvatel, 74% (1 405 951) tvořili křesťané a 26% (492 335) muslimové. Ve Východní Rumélii žilo celkem 1 202 620 obyvatel, 72% (871 66) křesťanů a 28% (330 954) muslimů. Po roce 1878 došlo k demografickým a etnickým změnám, především v důsledku rusko-tureckých válek a etnických střetů Bulharů s muslimy (Rychlík, 2000). Ačkoliv Tärnovská ústava¹³ zaručovala všem občanům stejná práva, především zámožnější Turci a úředníci emigrovali do Turecka. Někteří Turci a Pomaci, většinou z chudších vrstev, v Bulharsku zůstali a dodnes tvoří nejpočetnější menšinu (převážně v Rodopech). Neméně početnou menšinou zůstali nadále Arméni a Židé. Cikáni se již před vznikem knížectví dělili podle víry, někteří přijali islám, ale většina zůstala křesťany. Po roce 1878 tvořili Cikáni 2,5% obyvatelstva a v praxi byla jejich práva potlačována a docházelo k jejich otevřené diskriminaci (Martínek, 2009).

Dne 8. září 1885 dochází ke sjednocení Bulharského knížectví a Východní Rumélie¹⁴. Na Balkáně tak vznikl poměrně velký stát o rozloze 96 345 km² s přibližně 2 834 000 obyvateli (Rychlík, 2000). V roce 1886 je kníže Alexander Baternberg pod ruským nátlakem přinucen abdikovat a novým knížetem se stává Rakušan Ferdinand Koburský, vystupující jako Ferdinand I.

V roce 1900 se v Bulharsku uskutečnilo první oficiální Sčítání lidu (NSI, 2013).

4.10 Počátek 20. století

Na počátku 20. století došlo ke dvěma balkánským válkám, kdy Bulharsko neúspěšně usilovalo o připojení Makedonie. Situace byla zoufalá a v době první světové války se Bulharsko přiklonilo na stranu Ústředních mocností, tudíž válku prohrálo, Makedonii nezískalo a navíc o některá území přišlo. Po válce byl Ferdinand I. nucen odstoupit a na trůn nastupuje jeho nejstarší syn Boris III. Po třech válkách se země ocitla v hluboké hospodářské krizi a musela se vypořádat s velkými ztrátami na obyvatelstvu. Nejméně 150 000 obyvatel zemřelo a 200 000 bylo zraněno. Nicméně populační úbytek se vyrovnal příchodem imigrantů z Makedonie, Thrákie a Dobrudže. V roce 1910 žilo na území Bulharska 4 337 516 obyvatel a v roce 1922 se počet obyvatel zvýšil na 4 958 400. Jediným velkoměstem se stává Sofie, v níž žilo okolo 250 000 obyvatel. Dalšími

¹³ První oficiální bulharská ústava sestavená roku 1878 ve Veliko Tärnovu.

¹⁴ Východní Rumélie zůstala stále pod správou Osmanské říše jako autonomní území a k úplnému sjednocení země dochází až 22. září 1908, kdy se Bulharsko stává carstvím a kníže Ferdinand carem.

významnými městy s větším počtem obyvatel byly Plovdiv, 85 000 obyvatel a Varna, 61 000. Bulhaři tvořili po válce 80%mvšeho obyvatelstva, druhou nejpočetnější skupinou zůstali nadále Turci s 18%. Dvouprocentní menšinu tvořili Romové, jejichž počet se v dalších letech navyšoval. Rapidně poklesl počet Řeků a židovská komunita se zmenšovala (Rychlík, 2000). Bulharsko se po válce udrželo jako tradiční zemědělský stát. V zemědělství pracovaly dvě třetiny obyvatelstva na zhruba 23% celkové rozlohy státu.

4.11 Poválečná situace a druhá světová válka

Poválečná diktatura Alexandra Stambolijského, převrat Alexandra Cankova, pokus o zavraždění cara Borise, etnické výměny obyvatelstva, všemožné snahy o získání Makedonie, Jižní Dobrudže a západní Thrákie vedlo 1. března 1941 k podepsání paktu s Německem, Itálií a Japonskem, čímž Bulharsko vstoupilo do druhé světové války. Se vstupem do války bylo Bulharsko nuceno vydat „Zákon na ochranu národa“, který přikazoval deportaci Židů do Německa. Jako první bylo deportováno 11 000 Židů z nově nabytých území Bulharska získaných během války, egejské Makedonie a západní Thrákie. Po velké vlně odporu obyvatelstva proti deportacím byly všechny deportace zrušeny a zakázány, čímž bylo zachráněno 50 000 životů (Martínek, 2009). 9. září 1944 dochází k převratu, přiznání porážky ve druhé světové válce a přestupu na stranu spojenců a také k vzestupu komunismu. K nastolení komunistického režimu došlo postupným procesem poválečných změn jako například vyhnání carské rodiny, hledání viníků druhé světové války či „snaha“ o odstranění fašizmu.

Obr. 6: Územní zisky Bulharska na počátku druhé světové války; A Jižní Dobruďa získaná v roce 1940 od Rumunska, B východní část vardarské Makedonie získaná v roce 1941 pod dočasnou správu od Jugoslávie, C část egejské Makedonie a západní Thrákie získaná v roce 1941 od Řecka pod dočasnou správu, D neutrální zóna mezi územím pod bulharskou správou a Tureckem okupovaná Německem. Po skončení druhé světové války byla Jižní Dobruďa natrvalo připojena k Bulharsku; zdroj: Rychlík, 2000

4.12 Počátky komunismu v Bulharsku a režim Todora Živkova

Na konci čtyřicátých let 20. století se Bulharsko stává Lidovou republikou a oficiálním spojencem SSSR. Komunistický režim je spjat se jménem Todor Živkov (1911-1998), který u moci zůstal 33 let až do samotného konce režimu.

Ve srovnání s rokem 1944, kdy žilo v Bulharsku 50 000 Židů, jich v roce 1956 v zemi zůstalo jen 7 000. Hlavní příčinou úbytku se stal jejich odchod do nově vzniklého státu Izrael (Bugajski, 1995).

Celkový počet obyvatel se na počátku šedesátých let blížil k osmi milionům. Bulharsko zůstalo nadále státem s převahou menších a malých sídel, i když se počet městského obyvatelstva výrazně zvýšil. V Sofii žilo přibližně 800 000 obyvatel, v Plovdivu 190 000 a ve Varně 170 000 (Rychlík, 2000).

Menšinám byla zaručena výuka v rodném jazyce, i když bulharština byla vyučována povinně. V roce 1953 bylo z důvodů asimilační politiky vystěhováno na 250 000 Turků a Pomaků do Turecka. Turecko nebylo na takový příchod emigrantů připraveno a uzavřelo hranice s Bulharskem. O 35 let později se opakovala stejná situace označovaná jako „Bulharská krize“ (Zürcher, 2004).

4.13 Novodobé dějiny

18. listopadu 1989 se v Sofii konaly velké demonstrace a došlo k obnovení někdejších politických stran. Zároveň byla zrušena všechna muslimská a protiturecká opatření. Po prvních svobodných volbách v roce 1990 měli komunisté stále převahu ve vládě. V roce 1991 byla přijata demokratická ústava platná dodnes. Na počátku devadesátých let se Bulharsko dostává do hospodářské krize, velký podíl na tom měla i válka v Jugoslávii. Po volbách v roce 1997, kdy se stal premiérem Ivan Kostov, se hospodářská situace stabilizovala a Bulharsko se začalo plně orientovat na západ. V roce 2001 kandidoval do poslaneckých voleb car Simeon¹⁵ s cílem vyvést Bulharsko z krize. Car Simeon se svou stranou Národní hnutí Simeon II.¹⁶ vyhrál volby a stal se premiérem. V roce 2005 svůj post neobhájil, a dokonce rezignoval i z postu předsedy strany (Martínek, 2009). V roce 2004 se stalo Bulharskou členskou zemí NATO a o tři roky později členem Evropské unie. Bulharsko stále není, i přes splnění všech technických opatření, součástí Schengenského prostoru a jeho vstup je neustále odkládán.

¹⁵ Syn cara Borise III., občanským jménem Simeon Saksakoburggotski.

¹⁶ V roce 2007 došlo k přejmenování strany na Národní hnutí za stabilitu a progres (bulharsky Национално движение за стабилност и възход), (Martínek, 2009).

5 ZMĚNY POČTU OBYVATELSTVA VE STATISTICKÉM OBDOBÍ

První oficiální Sčítání lidu se v samostatné Bulharské republice konalo v roce 1900,¹⁷ kdy v zemi žilo 3 744 283 obyvatel. Světové války nijak negativně populační vývoj neovlivnily. Naopak v průběhu válek stoupl počet obyvatel z důvodu připojení nových území k Bulharsku. Od roku 1950 vzrostl počet obyvatel ze 7 300 000 na své maximum 8 900 000 v roce 1985. Od roku 1985 se bulharská populace zmenšila na 7 200 000 v roce 2013. Projekce počtu obyvatel do budoucna nejsou pro Bulharsko přívětivé, populace má nadále klesat. Přirozený přírůstek obyvatel začal klesat od roku 1990.

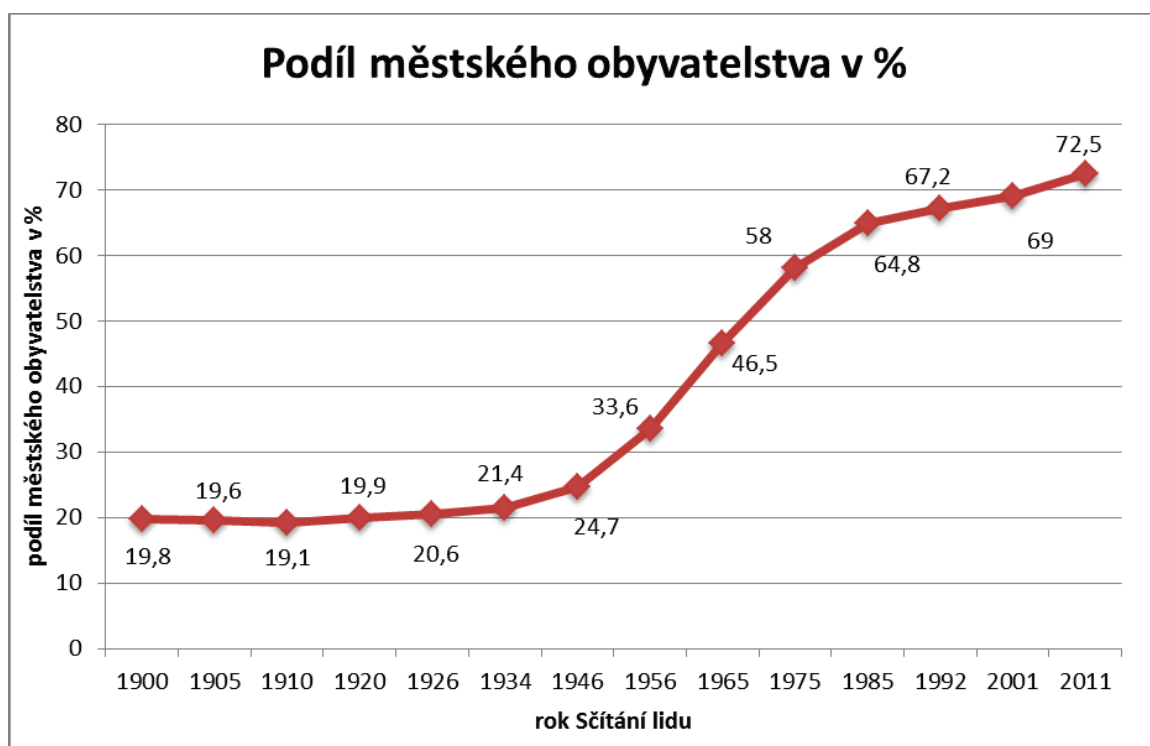
Podíl městského obyvatelstva se dynamicky zvyšoval od počátku 20. století až do současnosti. Lidé se do měst stěhují převážně z ekonomických důvodů, tedy za prací. V roce 1900 žilo ve městech 19,8% populace, podíl městského obyvatelstva se začal zvyšovat na konci 40. let a v rozmezí Sčítání lidu 1956 až 1985 se podíl zdvojnásobil. Od počátku 90. let podíl městského obyvatelstva mírně vzrůstá a v roce 2011 dosáhl svého maxima 72,5% (NSI, 2011).

Nejdynamičtějšího vzrůstu počtu obyvatel dosáhla Sofie. V roce 1879, kdy byla vyhlášena za hlavní město, čítala pouhých 20 500 obyvatel a byla pátým největším městem Bulharska, po Plovdivu, Varně, Ruse a Šumenu. V roce 1900 se počet obyvatel zvýšil na 68 000 a v roce 1940 dosáhl 400 000 obyvatel. Počet obyvatel nadále rapidně stoupal až do roku 1985, kdy dosáhl 1 200 000 a dodnes se výrazně nezměnil. Plovdiv, jakožto největší město v době Osmanské říše, i po znovuoobnovení Bulharského knížectví neztratil na významu. V roce 1878 Plovdiv čítal 24 000 obyvatel a jejich počet v roce 1939 dosáhl více než 100 000 (NSI, 2011). Plovdiv byl velmi multikulturní a vždy zde žila početná romská a turecká menšina, v minulosti i židovská, řecká a arménská.

Populačně ziskové byly ve statistickém období všechny regiony až roku 1985, kdy se populace začala snižovat. K největším populačním ztrátám obyvatelstva docházelo a dodnes dochází v nejméně rozvinutých oblastech Vidinu, Montaně a Vrace. Významný úbytek obyvatelstva je každoročně zaznamenávám i v Gabrovu, Veliko Tärnovu, Rodopech a příhraničních oblastech převážně s Řeckou republikou. Depopulace je způsobena stárnutím obyvatel, kdy ve většině případech starší obyvatelé žijí v rurálních

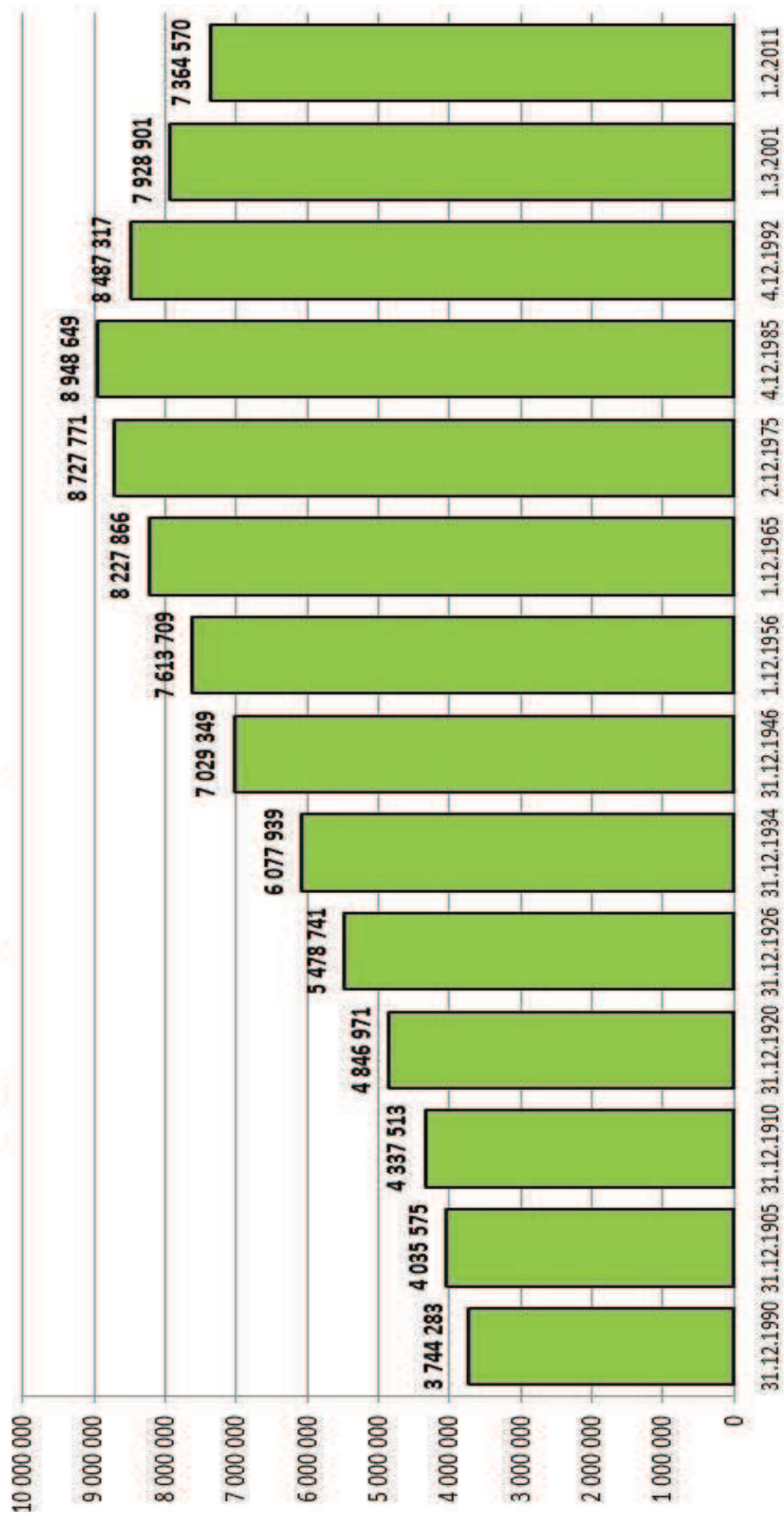
¹⁷ Sčítání lidu proběhlo i v době kdy, bylo Bulharsko pod nadvládou Osmanské říše. Data nejsou dostupná.

oblastech a po jejich smrti jsou jejich domovy opuštěné. Tímto procesem v roce 2012 zmizelo z mapy 24 vesnic (NSI, 2013). Novým trendem posledních dvaceti let je i emigrace. Bulhaři dobrovolně opouští své domovy z ekonomických důvodů. Podle neoficiálních statistik NSI žije ve Spojeném Království až 130 000 bulharských imigrantů, z dalších zemí, kam míří Bulhaři za prací, jsou Španělsko, Itálie či Spojené Státy Americké. K 31. 12. 2010 se v České republice nacházelo 6 927 Bulharů s trvalým pobytem (Policie České republiky, 2010).

Obr. 7: Podíl městského obyvatelstva v % ve statistickém období Bulharska; zdroj: Population and demographic processes 2011, NSI, 2011

Vývoj počtu obyvatelstva z výsledků Sčítání lidu 1900 - 2011

Obr. 8: Vývoj počtu obyvatel v výsledů Sčítání lidu 1900 – 2011; zdroj: 2011 Census, NSI, 2011

Zvýšení populace v průběhu period Sčítání lidu od roku 1900 do roku 2011

Obr. 9: Zvýšení populace v průběhu period Sčítání lidu od roku 1900 do roku 2011;
zdroj: 2011 Census, NSI, 2011

6 DETERMINANTY SOUČASNÉHO DEMOGRAFICKÉHO VÝVOJE BULHARSKA

Bulharsko prochází hlubokou socioekonomickou transformací, která způsobuje velké demografické změny, jakými jsou stárnutí obyvatelstva, záporný přirozený přírůstek, velká vlna migrace a vylidnění některých oblastí.

Pokles počtu obyvatelstva v produktivním věku představuje velkou ekonomickou zátěž pro celou zemi, řešením je udržet růst produktivity se stejnými vstupními faktory, kapitálem a pracovními silami. U obyvatel starších 65 let se mnohonásobně zvyšuje riziko chudoby, protože se projevují mezery bulharského důchodového systému a zdravotního zabezpečení obyvatel. Bulharský zdravotní systém je zaostalý, a i když byly jednotlivé části zdravotnictví reformovány má zdravotní systém Bulharska v porovnání s ostatními zeměmi EU velké nedostatky a samotní obyvatelé jsou nespokojení. Důležitým faktorem v posledních dvaceti letech je i emigrace z ekonomických důvodů. Největší podíl emigrace je u mladých a vzdělaných lidí, které v současnosti jejich země potřebuje. Bulharsko by mělo snížit počet emigrantů a motivovat Bulhary žijící v zahraničí k návratu do vlasti a tím i zpomalit pokles pracovních sil.

V budoucnu může bulharská vláda hrát významnou roli ve zmírnění negativních demografických změn. Klíčem k udržitelnosti státu je udržení produktivity, plánování a aktivní politika státu.

6.1 Současný stav obyvatelstva

K 31. prosinci 2013 populace čítala 7 245 677 obyvatel. Ženy tvořili 51,4% populace a muži 48,6% (NSI, 2014).

Jedna třetina populace žila ve třech největších městech, v Sofii, Plovdivu a Varně. Počet obyvatel se od roku 2001 zvýšil pouze ve městech Sofie o 120 749 obyvatel (10,3%) a Varně o 13 061 obyvatel (2,8%). Ostatní města zaznamenávají pouze pokles obyvatel, více než dvacetiprocentní pokles obyvatel byl zaznamenán ve Vrace a Vidinu ve městech s velkou nezaměstnaností (NSI, 2011).

V Bulharsku se nachází 5 302 sídel, z toho 181 sídel nemá trvalé obyvatele. Nejpočetněji jsou zastoupená sídla v rozmezí 101 – 500 obyvatel, kterých v Bulharsku najdeme 1 927. Pouze v sedmi městech žije přes 100 000 obyvatel. Největšími městy jsou

Sofie (1 204 685 obyvatel), Plovdiv (338 153), Varna (334 870), Burgas (200 271), Ruse (149 642), Stara Zagora (138 272) a Pleven (106 954), (NSI, 2011).

Tab. 2: Sídla a počet obyvatel žijících v sídlech k 1. 2. 2011; zdroj: 2011 Census NSI, 2011

	Sídla	Počet obyvatel
Celkem	5 302	7 364 570
Bez obyvatel	181	0
1 - 10	417	1 960
11 - 50	703	19 596
51 - 100	522	38 923
101 - 500	1 927	501 828
501 - 1 000	750	529 684
1 001 - 10 000	725	1 685 472
10 001 - 50 000	58	1 237 904
50 001 - 100 000	12	876 356
více než 100 000	7	2 472 847

6.2 Základní statistické údaje

6.2.1 Porodnost

V roce 2013 se v Bulharsku narodilo 66 578 dětí a hrubá míra porodnosti dosahovala 9,2%. Úhrnná plodnost¹⁸ byla v roce 2013 pouhé 1,48 dítěte na ženu (NSI, 2014). Od roku 1990 úhrnná plodnost rapidně klesala, zejména z důvodu politických změn a od počátku nového tisíciletí opět vzrůstá. Z demografického hlediska je pokles porodnosti zapříčiněn snižujícím se počtem žen, které chtějí mít děti. Vůbec nejnižší úhrnná plodnost byla zaznamenána v roce 1997, alarmující 1,12 dítěte na ženu. Snižující se počet žen v reprodukčním věku má negativní dopad na reprodukci obyvatelstva, její příčinou je změna věkové struktury žen od 15 do 49 let. Snižuje se také absolutní počet a relativní podíl dívek od 0 do 14 let, které v následujících dekádách budou v reprodukčním věku. Průměrný věk žen při narození prvního dítěte v roce 2011 byl 26,3 let (NSI, 2012).

Bulharsko má mezi zeměmi východní Evropy vůdčí pozici v počtu narozených dětí mimo manželství. Relativní podíl dětí narozených v partnerském vztahu se od roku 1990 zvýšil z 12,4% na 56,1% v roce 2011. Vysoký počet dětí narozených mimo

¹⁸ Průměrný počet živě narozených dětí na jednu ženu.

manželství je důsledkem výrazného počtu zvýšení párů žijících pouze v partnerském vztahu, čili nemusí se pouze jednat o svobodné matky apod.

Demografický vývoj země je od roku 1990 charakterizován záporným přirozeným přírůstkem. V roce 2011 byl registrován záporný přirozený přírůstek -5,2‰. V městských oblastech byl přirozený přírůstek kladný, dosahoval 2,2‰, zatímco v rurálních oblastech dosahoval přirozený přírůstek -12,7‰. Ve všech administrativních oblastech Bulharska byl přirozený přírůstek záporný. Nízké příjmy, zejména mladých rodin, velká nezaměstnanost a nepříliš jasná budoucnost sociální politiky státu, přispěla ke snížení přirozeného přírůstku obyvatelstva a v současnosti přetrvává trend jednoho až dvou dětí (Vassilev, 2005).

V posledních dvaceti letech je v Bulharsku zaznamenán úbytek obyvatelstva všech etnických skupin, nicméně ne ve všech skupinách se jedná o totožný proces. Vyšší míra porodnosti je zaznamenána u turecké a romské komunity, podstatně mladší věková struktura je důležitým faktorem pro jejich zachování (NSI, 2012).

Tab. 3: Časová řada hrubé míry porodnosti, přirozeného přírůstku a úhrnné plodnosti;

zdroj: Demographic processes in Bulgaria 2013, NSI, 2014

rok	Hrubá míra porodnosti v ‰	Přirozený přírůstek v ‰	Úhrnná plodnost
1990	12,1	-0,4	1,81
1995	8,6	-5	1,23
2001	8,6	-5,6	1,24
2005	9,2	-5,4	1,31
2006	9,6	-5,1	1,38
2007	9,8	-5	1,42
2008	10,2	-4,3	1,48
2009	10,7	-3,5	1,57
2010	10	-4,6	1,49
2011	9,6	-5,1	1,51
2012	9,5	-5,1	1,5
2013	9,2	-5,2	1,48

6.2.2 Úmrtnost

Vysoká úmrtnost je pro Bulharsko velkým demografickým problémem. V roce 1964 byla v Bulharsku zaznamenána nejnižší úmrtnost 7,9‰, v roce 2013 se úmrtnost zvýšila na 14,4‰. Hlavní příčinou vysoké úmrtnosti je stárnutí obyvatelstva.

V roce 2013 zemřelo v Bulharsku 104 345 obyvatel. V poměru s ostatními státy EU je úmrtnost v Bulharsku vysoká¹⁹. Úmrtnost mužů (15,5‰) je vyšší než úmrtnost žen (13,3‰) (NSI, 2014).

V roce 2013 zemřelo předčasně 22,4% obyvatel, ovšem velké rozdíly jsou v počtu předčasného úmrtí žen 14,2% a dvojnásobného počtu předčasného úmrtí mužů 29,8%.

Kojenecká úmrtnost registrovaná v roce 2013 byla vůbec nejnižší v demografickém vývoji země a dosahovala 7,3‰ obyvatel. V poměru s ostatními zeměmi EU²⁰ je kojenecká úmrtnost stále vysoká, vyšší kojenecká úmrtnost byla registrovaná už jen v Rumunsku (9,8‰). Vysoká kojenecká úmrtnost je především zaznamenaná u turecké (17,8‰) a romské (25,0‰) menšiny. Hlavní příčinou je nedostatečný přístup k lékařské péči, horší materiální a ekonomické zajištění a u romské menšiny i vzdělání. Kojenecká úmrtnost klesá v městech (10,2‰), zatímco v rurálních oblastech, kde není dostatečný přístup k lékařské péči, zůstává konstantní (15,3‰). Celková úmrtnost se promítá také na očekávané délce života, která je nyní 73,8 let.

Tab. 4: Časová řada úmrtnosti, kojenecké úmrtnosti a předčasné úmrtnosti; zdroj:

Demographic processes in Bulgaria 2013, NSI, 2014

rok	Úmrtnost v ‰	Kojenecká úmrtnost v ‰	Předčasná úmrtnost v %
1990	12,5	14,8	29,7
1995	13,6	14,8	28,3
2001	14,2	14,4	25,2
2005	14,6	10,4	24,6
2006	14,7	9,7	24,6
2007	14,8	9,2	24,1
2008	14,5	8,6	24,1
2009	14,2	9	24,4
2010	14,6	9,4	23,4
2011	14,7	8,5	23,3
2012	14,5	7,8	22,3
2013	14,4	7,3	22,4

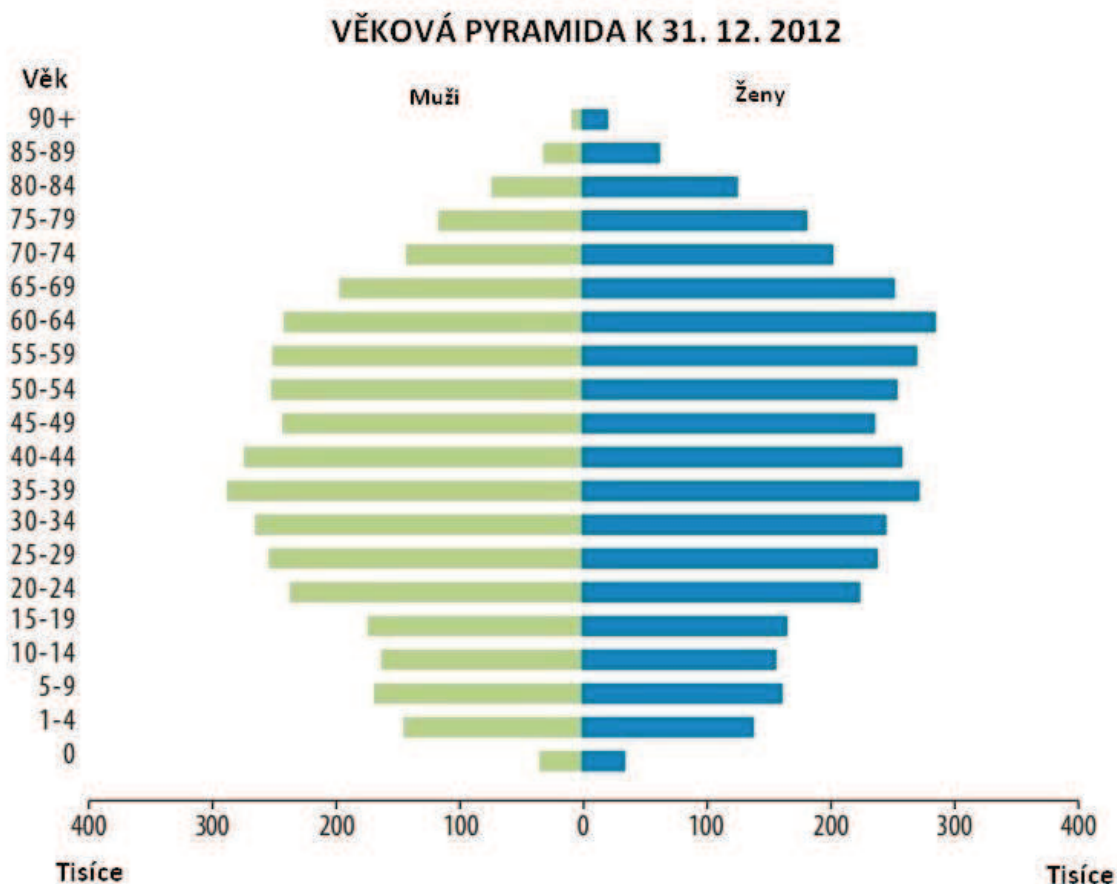
¹⁹ Ve většině států EU se úmrtnost pohybuje mezi 9 až 10,5 ‰ (Eurostat, 2012).

²⁰ Ve většině států EU je kojenecká úmrtnost nižší než 6‰ (Eurostat, 2012).

6.2.3 Věková struktura

K 31. 12. 2013 tvořila mužská populace 48,6% a ženská populace 51,4%²¹. Mužská populace převažovala do věku 52 let, počet žen významně převažoval až ve věku nad 60 let. Věková struktura obyvatelstva se dynamicky měnila s časem. Od roku 1990, kdy děti do 15 let tvořily 21,6% populace, se v roce 2001 jejich zastoupení snížilo na 16,3%, a v roce 2013 dosáhl svého minima 13,7%. Populace dětí do věku 15 let se každým rokem snižuje a je způsobena nízkou porodností.

Od roku 1990 se počet ekonomicky aktivního obyvatelstva zvýšil z 55,5% na 63,2% v roce 2008 a v roce 2013 došlo ke snížení na 61,7%. Počet obyvatel v postproduktivním věku se výrazně nezvyšoval, v roce 1990 tvořil 22,9% obyvatel a v roce 2013 se zvýšil na 23,7%. Zastoupení obyvatel v předproduktivním věku v roce 2013 tvořilo 14,6% obyvatel (NSI, 2014).

Obr. 10: Věková pyramida k 31. 12. 2012; zdroj: Statistical Reference Book 2013, NSI,

2013

²¹ Na 1000 mužů připadá 1054 žen.

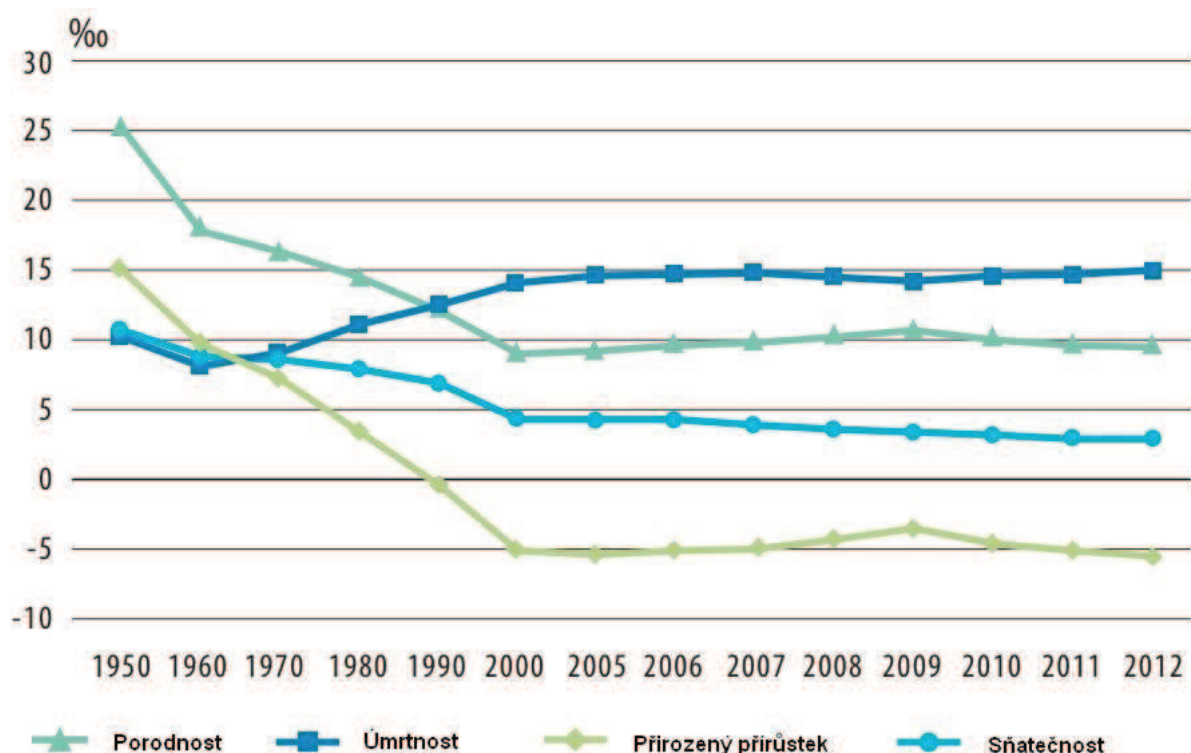
6.2.4 Stárnutí populace

Stárnutí populace je proces, který má dopad na mnohé oblasti veřejného života, jakými jsou investice, ekonomický růst, pracovní síla, zaměstnanost nebo důchodový a zdravotní systém. Podíl obyvatel ve věku 65 let a starší k 31. 12. 2013 tvořilo 19,6% všeho obyvatelstva. Zvýšil se o 2,7 % v porovnání s rokem 2001. Nejvyšší podíl obyvatel ve věku 65 let a více byl v oblasti Vidin, kde tvořil 27,2% obyvatel (NSI, 2014). Stárnutí populace je vyšší u žen než u mužů, rozdíl je způsoben vyšší úmrtností mužů.

6.2.5 Sňatečnost a rozvodovost

V roce 2013 uzavřelo manželský sňatek 21 943 párů. Počet sňatků se neustále snižuje a stále více lidí dává přednost partnerskému vztahu se sdílenou domácností. V roce 2013 činila sňatečnost 3‰. Pro srovnání, v roce 1990 tvořila 6,8‰ a v roce 1995 se snížila na 4,4‰. V roce 2011 dosáhla svého minima 2,9 ‰. Zvýšil se věk mužů i žen vstupujících do prvního manželství. V roce 2001 byl průměrný věk mužů vstupujících do manželství 28,1 let a v roce 2013 vzrostl na 30,3 let. U žen vstupujících do prvního manželství byl v roce 2001 průměrný věk 24,8 let, v roce 2013 vzrostl na 27,3 let.

Počet rozvodů pro rok 2013 byl 10 908 a rozvodovost činila 1,4‰. Rozvodovost se od roku 1990, kdy dosahovala 1,3 ‰, významně nezměnila. Průměrná délka manželství před rozvodem v roce 2013 trvala 14,6 let. Ve většině případech (67,4%) došlo k rozvodu dohodou, dalšími důvody byly neslučitelnost temperamentu (22,9%) nebo neshoda názoru (6,0%). Domácí násilí, užívání drog, alkoholismus či nevěra byl důvod k rozvodu pro méně než 1% párů (NSI, 2014).

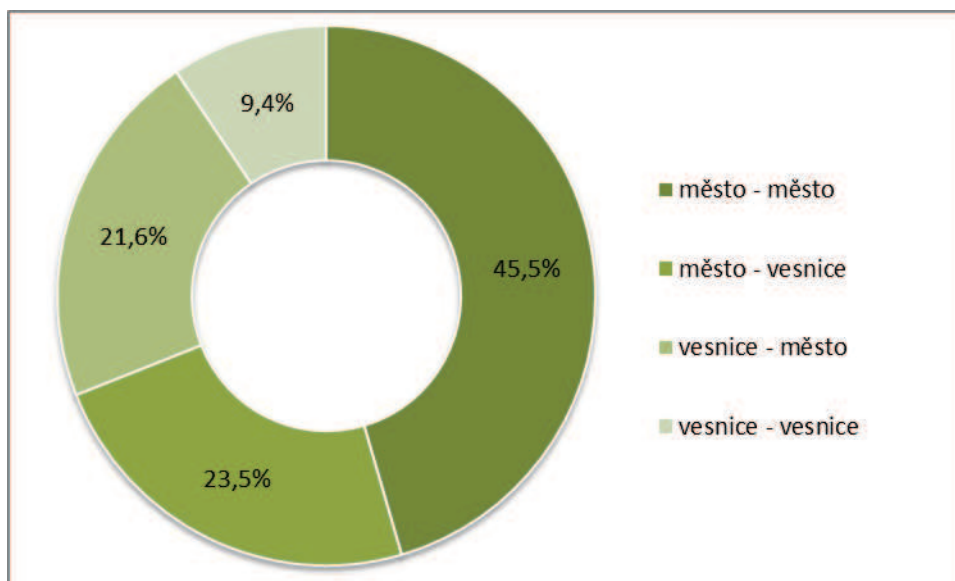
Obr. 11: Údaje o porodnosti, úmrtnosti, přirozeném přírůstku a sňatečnosti v rozmezí let 1950 až 2012; zdroj: Statistical Reference Book 2013, NSI, 2013

6.3 Migrace obyvatelstva

6.3.1 Domácí migrace

V období mezi roky 2001 až 2011 změnilo svoji adresu v rámci státu 379 181 obyvatel, z toho 35,5% obyvatel se přestěhovalo na jiné místo pouze v rámci administrativní oblasti a 64,5% obyvatelstva se přestěhovalo do jiné oblasti (NSI, 2011).

Oblasti s nejvyšším počtem domácích migrantů v roce 2013 jsou Sofie 9,1%, Blagoevgrad 6,9%, Plovdiv 6,3% a Burgas 5,3%. V rámci státu se v roce 2013 přestěhovalo 86 378 osob, z toho největší podíl tvořili obyvatelé ve věku 20 až 39 let (35,2%), ostatní byli obyvatelé mladší 20 let (26,7%). Největší podíl migrantů (45,5%) byl z města do města a nejnižší podíl (9,4%) z vesnice do vesnice. Výsledkem migrace z vesnic do měst je úbytek obyvatel žijících v rurálních oblastech (NSI, 2014).

Obr. 12: Směry vnitřní migrace v roce 2013; zdroj: Demographic processes in Bulgaria 2013, NSI, 2014

6.3.2 Mezinárodní migrace

Proces demokratizace po roce 1989 vedl k velkým vlnám emigrace. Mezi roky 1989 až 2002 emigrovalo do zahraničí více než 715 000 lidí. Více než polovina emigrantů byla ve věku 20 až 35 let a 75% z nich absolvovalo střední a vysokou školu (NSI, 2012). Jedna z hlavních příčin emigrace jsou lepší pracovní příležitosti, možnost vyšších příjmů, tudíž i lepší životní standard. Emigrace mladých a vzdělaných lidí bude mít bezesporu velké ekonomické a sociální dopady na budoucí rozvoj země. Největší podíl bulharských občanů byl podle Sčítání lidu 2011 v Ruské federaci 16,1%, Španělsku 9,3%, Německu 9,2%, Řecku 9,1%, Turecku 6,4%, Libyi 6,3%, Itálii 5,5% či USA 4,5%.

V roce 2013 emigrovalo do zahraničí 19 678 obyvatel s trvalou adresou v jiné zemi. Téměř 56% všech migrantů bylo ve věku 20 až 39 let, emigranti ve věku 40 až 59 let tvořili 21,5%.

6.3.3 Cizinci v Bulharsku

Imigrace je velmi nízká, imigranti většinou pochází ze zemí se slabším ekonomickým a sociálním zajištěním. Pro některé skupiny imigrantů je jejich emigrace pouze dočasná a v budoucnu hodlají opět emigrovat do jiné země. K trvalému pobytu v Bulharsku se v roce 2011 hlásilo 36 677 občanů s jiným státním občanstvím a celkově

tvořilo 0,5% populace země. Občané EU s trvalým bydlištěm v Bulharsku tvořili 23% všech cizinců²². Největší procentuální zastoupení cizinců s jiným státním občanstvím, pocházelo z Evropy vyjma EU a tvořilo 50,1%, všech cizinců. Jedná se o Rusy (65,1%), Ukrajince (16,6%), Makedonce (5,9%) a Moldavce (4,8%).

Cizinci pocházející z Asie tvořili 22,9% a pocházeli převážně z Turecka (32,6%), Arménie (13,9%) a Číny (8,9%) (NSI, 2011).

6.4 Etnická struktura obyvatelstva

V průběhu Sčítání lidu 2011 bylo možno dobrovolně zodpovědět otázku týkající se etnické příslušnosti. K příslušným etnickým skupinám se hlásí 91% obyvatel. Ve Sčítání lidu je možné se etnicky zařadit pouze do čtyř etnických skupin: bulharské, turecké, romské a *jiné*. Oficiální statistiky o počtu jiných etnických skupin, jakými jsou Pomaci či Makedonci, nejsou Bulharským statistickým úřadem zveřejňovány.

Tab. 5: Etnická a jazyková příslušnost, zdroj: 2011 Census NSI

Etnická příslušnost	Celkem	Rodný jazyk v %				
		bulharština	turečtina	romština	jiný	není uvedeno
Celkem	6 611 513	85,2	9,1	4,2	0,7	0,8
Bulhaři	5 604 300	99,4	0,3	0,1	0,1	0,1
Turci	585 024	3,2	96,5	0,1	0,1	0,1
Romové	320 761	7,5	6,7	85,1	0,6	0,1
Ostatní	48 321	22,2	0,8	0,1	74,9	2
Bez údajů	53 107	13,1	3,1	0,3	2,6	80,9

6.4.1 Bulhaři

Nejpočetnější etnickou skupinou jsou k 1. 2. 2011 Bulhaři s 5 664 624 obyvateli²³. Bulharská etnická skupina se za poslední století výrazně neměnila, dominuje ve všech administrativních oblastech, vyjma Kărdžali a Razgradu. Bulharštinu jako svůj rodný jazyk uvedlo 85,2% obyvatel (NSI, 2011).

²² Především ze Spojeného Království, 2 605 (30,9%), Řecka, 1 253 (14,8%), Německa, 848 (10 %) a Polska, 819 (9,7%) (NSI, 2011).

²³ 84,8% lidí, kteří odpověděli na otázku o etnické příslušnosti.

Obr. 13: Tradiční bulharské kroje a tance jsou neodmyslitelnou součástí festivalu Trifon Zarezan, tradičně se konající vždy 14. února. Tento festival vína a tance se pravidelně koná i v Praze (autor: Zuzana Vláčilová, 2013).

6.4.2 Turci a turecká otázka

Tureckou menšinu bychom mohli přirovnat k osmanskému dědictví od roku 1878, kdy vznikl samostatný bulharský stát. Postupnou „westernizací“ se měnila i tvář turecké menšiny. Z historického pohledu až do konce druhé světové války nebyla turecká menšina národnostně uvědomělá. Kemalistská sekularizace a turecký nacionalismus ve dvacátých letech dvacátého století neměl téměř žádný vliv na nejpočetnější bulharskou menšinu. K národnostnímu uvědomění dochází až v době komunismu. Živkovův režim byl znepokojen demografickým vývojem. Tehdy se mezi bulharským obyvatelstvem postupně ustálil model evropské rodiny se dvěma až třemi dětmi, zatímco turecké (ale i pomacké a romské) rodiny měly více dětí, tudíž se jejich menšina mnohonásobně zvyšovala. Živkova vláda proti tomu zvolila nucenou asimilaci či vystěhování. Na počátku padesátých let bylo vystěhováno 150 000 Turků (Slavejkov, 2006). Napětí se vyostřilo zejména na počátku osmdesátých let, kdy někteří turečtí aktivisté požadovali autonomii pro Rodopy. Od roku 1984 do konce komunistického režimu probíhal

v Bulharsku tzv. Obrodný proces²⁴. Celý proces získal nejen protiturecký charakter, ale i protiislámský, protože nucené asimilace byly nařízeny i proti Pomakům a Romům (Rychlík, 2000). Postavení menšinové politiky v turecké otázce bylo od vzniku samostatného státu v roce 1878 až do roku 1989 nejasné. Po roce 1989 se postavení k turecké menšině změnilo, byl přijat zákon o právech menšin;²⁵ zaručující školní výuku, televizní a radiové vysílání v mateřském jazyce. Ovšem i přes přijetí práv menšin převládá negativní postavení Bulharů vůči turecké menšině a to především kvůli historickým událostem a náboženství (Liakova, 2012). V roce 1990 byla založena Ahmedem Doganem politická strana Hnutí pro práva a svobody,²⁶ jejímž hlavním cílem je hájit zájmy turecké menšiny v Bulharsku. V posledních parlamentních volbách v roce 2013 získala strana 36 křesel z 240 v Národním shromáždění a stala se tak třetí nejsilnější v Bulharsku (Dviženie za prava a svobodi, Bulgaria, 2014).

Dnes je turecká menšina nejpočetnější menšinou s 588 318 obyvateli (8,8% k 1. 2. 2011). Turci jsou soustředěni zejména v Kărdžali (61,5%), Razgradu (47,2%), Tărgovišti (35,9%), Silistře (34,3%), Šumenu (29,1%) a Dobriči (13,1%), kde žije 63,7% všech etnických Turků žijících v Bulharsku. Jako svůj rodný jazyk uvádí 9,1% obyvatel turečtinu (NSI, 2011).

Bulharský jazyk, kultura, hudba či tradiční kuchyně byly silně ovlivněné tureckými vlivy. V průběhu Národního hnutí v 19. století bylo mnoho tureckých slov nahrazeno novými slovanskými výrazy I přes to jsou ale v bulharštině vybrané turecké výrazy každodenně používány, i když ne v takové míře jako v minulosti. Z tradiční turecké kuchyně jsou v Bulharsku oblíbené djoner – kebab, ajran,²⁷ dršťková polévka, či turecké sladkosti lokum, chalva a baklava. Velmi oblíbená je i populární folková hudba zvaná čalga, která je ovlivněná tureckými, arabskými a řeckými rytmy (Slavejkov, 2006). Čalga není pouze hudební styl, je to i životní styl, který ovlivňuje mnoho mladých Bulharů. Čalga kluby se těší velké popularitě a nalezneme je v každém městě a vesnici.

²⁴ Teorie, podle které v Bulharsku žádní Turci nebyli, údajně šlo jen o islamizované Bulhary, kteří zapoměli bulharský jazyk a podléhali turecké propagandě. Součástí procesu bylo i nucené přijetí slovanského jména (Rychlík, 2000).

²⁵ Podobné zákony byly vydány v roce 1947 a 1971, de facto nebyly dodržovány.

²⁶ Bulharsky Движение за права и свободи, DPS.

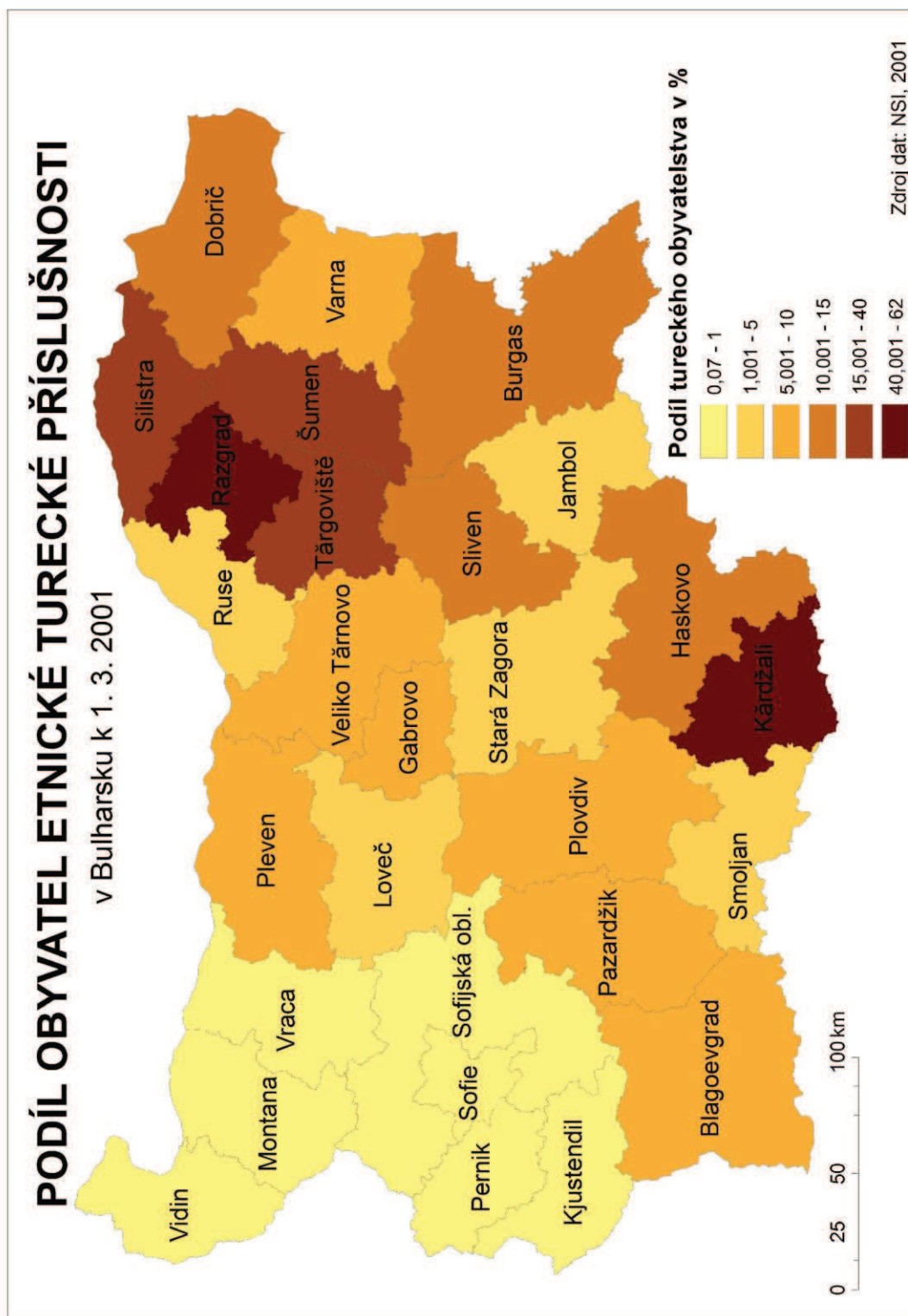
²⁷ Slané mléko.

Obr. 14: Turecká žena a její malé hospodářství (autor: Zuzana Vláčilová, 2012)

Obr. 15: Mešita Banja Baši je jedinou v dnešní Sofii, po pádu Osmanské říše byly všechny ostatní mešity zbourány (autor: Zuzana Vláčilová, 2012)

Obr. 16: Podíl obyvatel etnické turecké příslušnosti; zdroj: Naselenie kăm 1. 3. 2001 po oblasti i etničeska grupa, NSI, 2001

6.4.3 Romská etnická skupina

Romové jsou tradičními osadníky Bulharska již po několik století. V době komunistického režimu byli podobně jako Turci a Pomaci vystaveni násilné asimilaci. Romská menšina je velice pestrá a mezi Romy panují značné ekonomické rozdíly a jsou také tradičními členy politické strany Hnutí za práva a svobody. Stále jsou vystavováni diskriminaci, nedostává se jim dobrého vzdělání, lékařské péče či pracovních příležitostí jako Bulharům (Bugajski, 1995).

Romové hlásící se ve Sčítání lidu k romské etnické příslušnosti čítali v roce 2011 325 343 obyvatel (4,9%) a byli soustředěni ve všech regionech. Centrem romské komunity je Sliven a větší počet Romů žije i v Dobriči a Montaně. Romštinu jako svůj rodný jazyk uvádí 4,2% ze všech obyvatel. Romštinou mluví 85,1% ze všech Romů, bulharštinu jako svůj rodný jazyk užívá 7,5% a turečtinu 6,7% ze všech Romů (NSI, 2011).

Podle neoficiálních statistik žije v Bulharsku 700 000 až 900 000 Romů. Důvodem nepřesných čísel je skutečnost, že se někteří Romové ve Sčítání lidu deklarují jako Bulhaři nebo Turci, aby zabránili rasové diskriminaci (Open Society Foundations, 2013).

Romové v Bulharsku pochází z mnoha různých kmenů. Každý kmen je samostatná komunita žijící v různých oblastech Bulharska. Má svou vlastní kulturu, politické přesvědčení či životní styl a uzavření manželství mezi různými romskými kmeny je velmi neobvyklé. Na okraji velkých, ale i malých měst či vesnic, můžeme nalézt romské čtvrti, do kterých se v žádném případě nedoporučuje vstupovat. Největšími romskými čtvrtěmi jsou Stolipinovo v Plovdivu a Fakulteta v Sofii. Čtvrti jsou charakterizovány velmi špatnými ubytovacími podmínkami, odpadky, starými satelity a velmi běžným dopravním prostředkem Romů je koňský povoz (Open Society Foundations, 2013). Děti v romských čtvrtích tráví celé dny volně bez dohledu dospělých a těhotenství již v raném věku nejsou žádnou výjimkou. Ve školách jsou děti přeučované mluvit bulharsky a jsou vystavovány rasové diskriminaci z důvodu tmavší pleťi.

Největším bulharským romským kmenem je Jerli složený z původních bulharských cikánů. Další z kmenů jsou například Dasikane, Romové vyznávající bulharskou pravoslavnou církev, Chorachane, Romové vyznávající islám žijící převážně v Rodopech a Rudari, neboli rumunští Romové, mluvící rumunským dialektem (Quest Bulgaria, 2013).

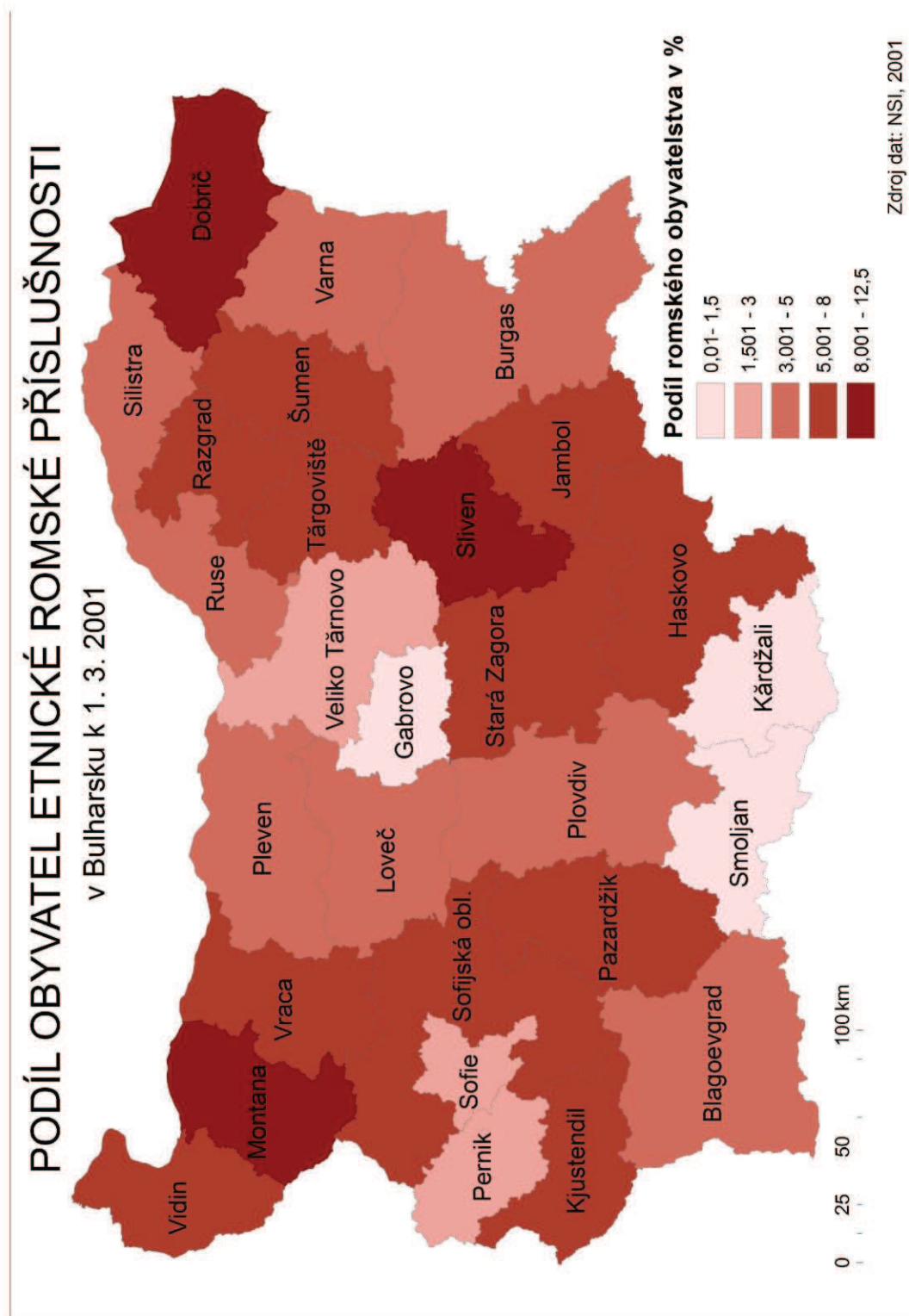
Za zmínku stojí i nejznámější Bulhaři romského původu, zpěváci Azis a Sofi Marinova, fotbalista Marian Georgiev Ognyanov či olympijský šampion v boxu Ismail Mustafov.

Obr. 17: Typický dopravní prostředek Romů (autor: Zuzana Vláčilová, 2012)

Obr. 18: Azis, vlastním jménem Vasil Trojanov Bojanov, je nejpopulárnějším čalga zpěvákem romského původu (Signal.bg, 2012)

Obr. 19: Podíl obyvatel etnické romské příslušnosti; zdroj: Naselenie kám 1. 3. 2001 po oblasti i etničeska grupa, NSI, 2001

6.4.4 Pomaci

Pomaci²⁸ jsou etnická menšina, která vznikla v době osmanské nadvlády, kdy některé obyvatelstvo (především násilně) konvertovalo k islámu. Pomaci původně pochází z Bulharska, ovšem dnes největší pomackou menšinu najdeme v Turecku (300 000 Pomaků), v Makedonii, Řecku, Albánii, či Kosovu (European Institute Pomak, 2013).

Na území Bulharska najdeme pomackou menšinu především v oblasti Rodop, Blagoevgradu, Smoljanu, Pazardžiku, Kărdžali či Loveče a významná menšina se nachází také v severním Řecku při hranicích s Bulharskem.

Jazykem Pomaků je bulharština, respektive Smoljanský dialekt.

Ve 20. století proběhla nucená asimilace Pomaků v podobě pobulharštění pomackých jmen a příjmení a snahy obrátit obyvatelstvo na pravoslavnou církev. Nucené asimilace vyvolaly nepokoje, proto mnoho Pomaků emigrovalo do Turecka, kde dnes tvoří významnou etnickou menšinu především ve východní Thrákii a Anatolii (Karagiannis, 2012).

Pomaci nejsou považováni za oficiální etnickou menšinu, tudíž oficiální statistiky Bulharského statistického úřadu neexistují. Oficiálně se Pomaci považují za asimilované Bulhary bez rozdílu náboženského vyznání. V minulosti byla pomacká identita komplikovanější. Byli zamítnuti jak z bulharské strany kvůli islámské víře, tak i z turecké, protože jejich rodným jazyk je bulharština.

Odhaduje se, že na území dnešního Bulharska žije na 72 000 Pomaků (Joshuproject, 2013). Existuje mnoho iniciativ za zrovnoprávnění a oficiální uznání pomacké menšiny na území Bulharska, zatím však nejsou úspěšné.

V současnosti nemají Pomaci žádné zastoupení v Národním shromáždění a politicky se neangažují.

6.4.5 Makedonci a makedonská otázka

Makedonie byla součástí starého bulharského státu a až do vzniku samostatného Bulharska probíhalo v Makedonii formování novodobého bulharského národa obdobně jako v Bulharsku. Po Berlínském kongresu Bulharsko ztratilo Makedonii a podobně jako Řecko a Srbsko²⁹ si dělalo nároky na její znovupřipojení. V Bulharsku a v Makedonii

²⁸ Nazývání také jako slovanští muslimové nebo bulharští muslimové či mohamedánští Bulhaři.

²⁹ Srbský zájem o Makedonii byl pozdní a souvisel se snahou Srbů získat přístup k moři (Rychlík, 2000).

vznikaly revoluční skupiny, které požadovaly připojení Makedonie k Bulharsku. Po první balkánské válce v roce 1913 byla k Bulharsku připojena Pirinská Makedonie.³⁰ Na počátku dvacátého století započalo v Makedonii národnostní uvědomění. Na konci čtyřicátých let, kdy byla Makedonie součástí Jugoslávie, byla makedonská menšina v Bulharsku uznána za právoplatnou menšinu, jejíž zastoupení čítalo 188 000 Makedonců (2,5% obyvatelstva) (Rychlík 2000). Po zhoršení bulharsko-jugoslávských vztahů byli Makedonci žijící převážně v pirinské Makedonii nuceni přijmout bulharské pasy a národnost. Po pádu Jugoslávské federace v roce 1992 bylo Bulharsko jedním z prvních států, které uznalo Makedonii jako samostatný stát, nicméně Bulharsko neuznávalo makedonský národ a jazyk jako takový a odmítalo přijmout makedonskou menšinu jako právoplatnou minoritu v Bulharsku (Bugajski, 1995).

Bulharská vláda neuznává makedonskou menšinu v Bulharsku a Makedonce považuje za slovanské Bulhary používající bulharštinu jako svůj mateřský jazyk, proto v průběhu posledních tří Sčítání lidu v letech 1992, 2001 a 2011 nebyla ve sčítacím formuláři uvedena kolonka etnické makedonské příslušnosti, tudíž se Makedonci hlásí ve formulářích k *jiné* etnické příslušnosti. V roce 1989 byla založena Spojená Makedonská organizace: Ilinden-Pirin,³¹ hájící zájmy makedonské menšiny v pirinské Makedonii, požadující zrovnoprávnění makedonské menšiny a pozvednutí makedonské kultury v Bulharsku (Slavejkov, 2006).

6.5 Náboženské vyznání

V průběhu Sčítání lidu 2011 dobrovolně odpovědělo na otázku náboženského vyznání 78,2% obyvatelstva.

K bulharské pravoslavné církvi se celkem hlásilo 76% všech obyvatel Bulharska a z tohoto celku se 86,8% Bulharů hlásilo k samotné bulharské pravoslavné církvi. Ke katolické církvi se přihlásilo 0,8% všech Bulharů, z toho největší zastoupení katolické církve je u romské etnické menšiny 1,6%. K protestantství se hlásilo 1,1% všech obyvatel, největší zastoupení protestantů je u romské etnické skupiny, tvořící 9,9%. Islám vyznávalo 10% všeho obyvatelstva, z toho 94,6% sunitský a 5,4% šítský islám. Největší zastoupení muslimů, 87,6%, tvořila turecká etnická menšina, 18% romská menšina a

³⁰ Dnešní oblast jižně od Blagoevgradu rozprostírající se na 6 798 km².

³¹ Bulharsky Обединена македонска организација: Илинден-Пирин.

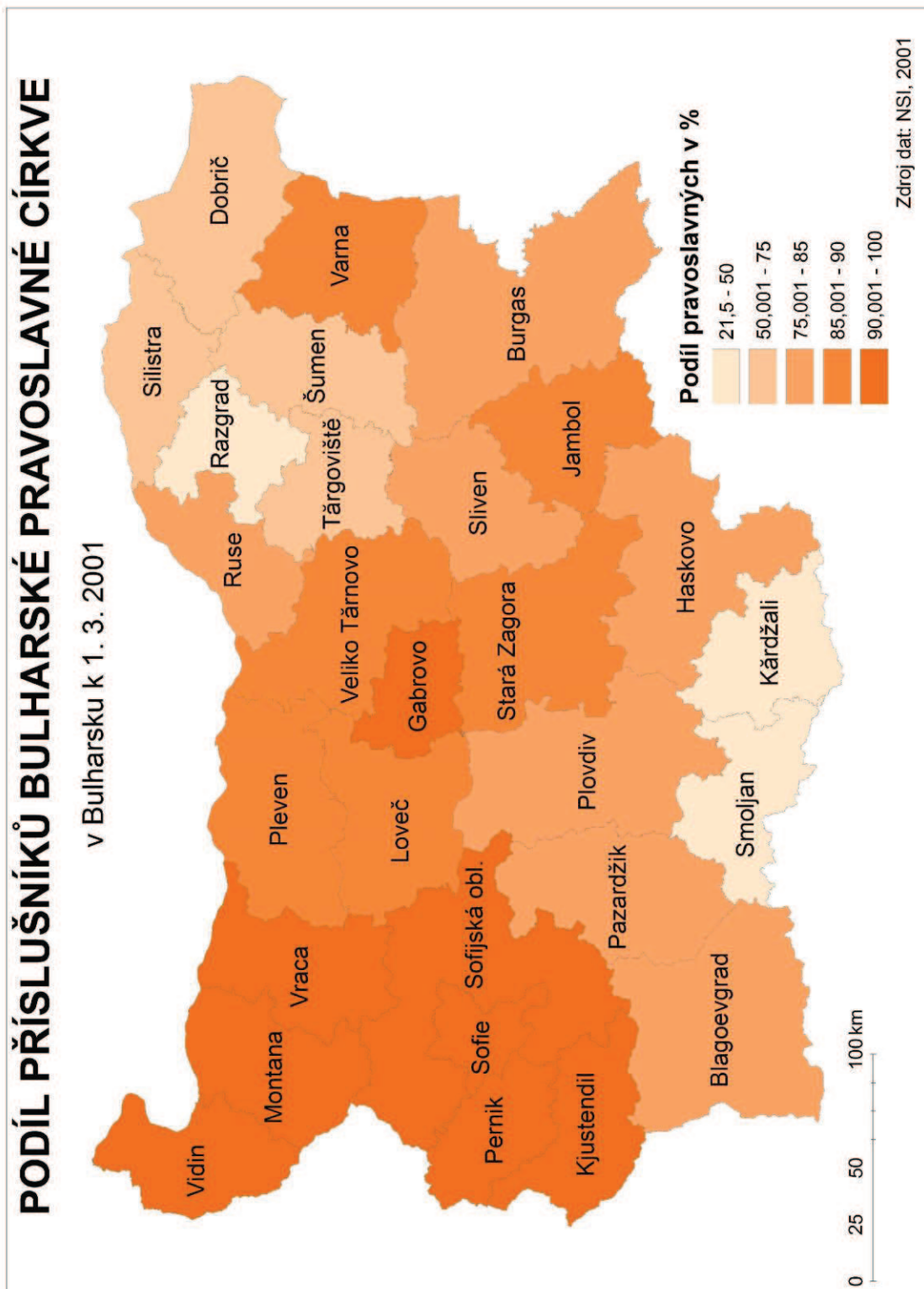
1,4% Bulhaři, pravděpodobně se jedná o Pomaky, kteří jsou obecně považováni za Bulhary bez náboženského rozdílu. Bez vyznání bylo 4,7% obyvatel a neurčité 7,1% (NSI, 2011). Náboženská struktura se ve sčítacím období Bulharska nijak významně neměnila.

Tab. 6: Náboženské vyznání podle etnické příslušnosti v Bulharsku 1. 2. 2011,
zdroj: 2011 Census, NSI

Etnická příslušnost	Náboženské vyznání v %					
	Pravoslavná církev	Islám	Katolictví	Protestantství	Bez vyznání	Není uvedeno
Bulhaři	86,8	1,4	0,9	0,8	4,5	5,6
Turci	1,1	87,6	0,2	0,5	2,9	7,7
Romové	36,2	18,0	1,6	9,9	13,0	21,1

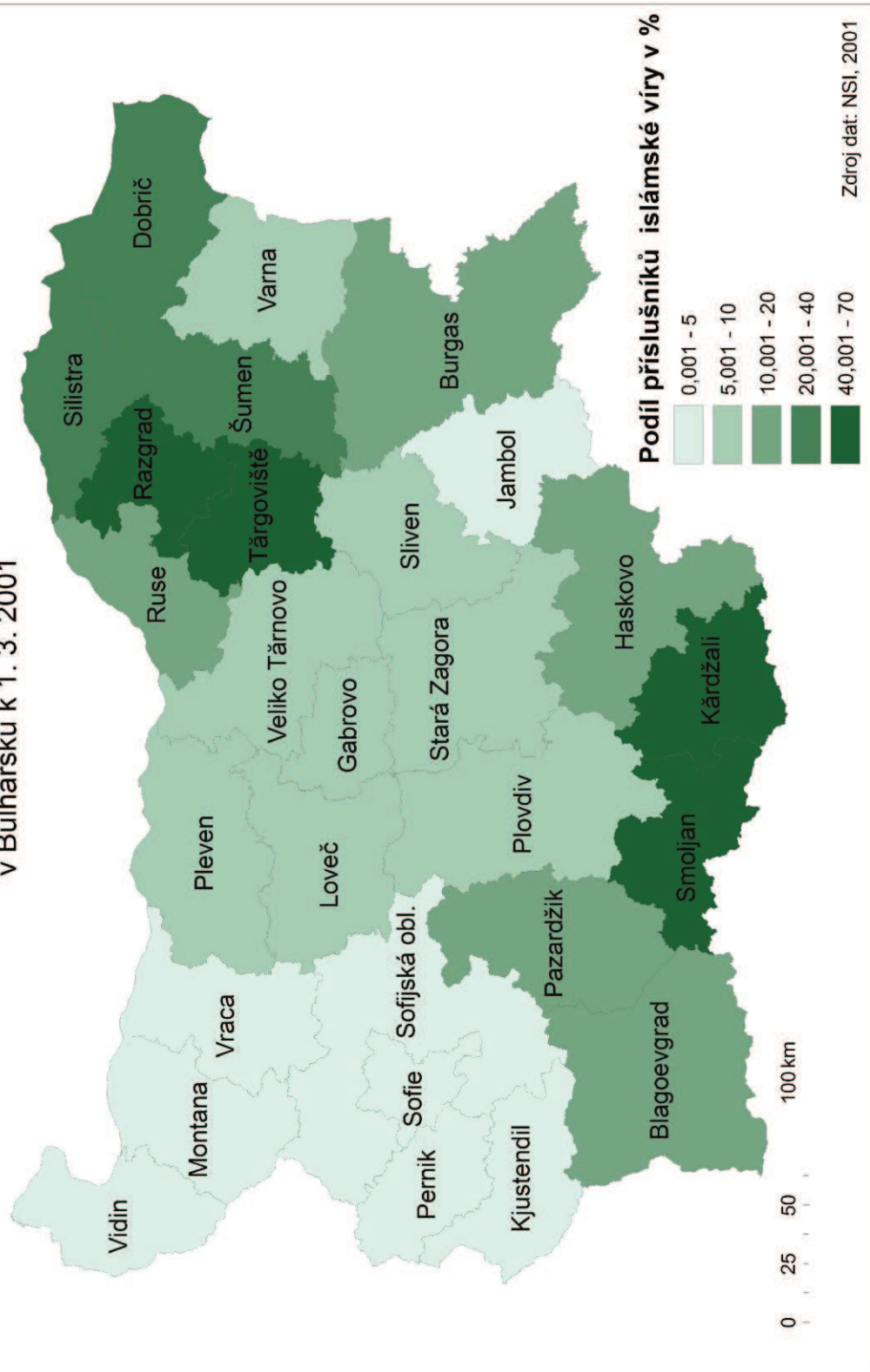
Obr. 20: Rilský klášter je významným centrem bulharské pravoslavné církve a zároveň i nejnavštěvovanější památkou v Bulharsku (autor: Zuzana Vláčilová, 2012).

Obr. 21: Podíl příslušníků bulharské pravoslavné církve; zdroj: Naselenie kăm 1. 3. 2001 po oblasti i etničeska grupa, NSI, 2001

PODÍL PŘÍSLUŠNÍKŮ ISLÁMSKÉ VÍRY

v Bulharsku k 1. 3. 2001

Obr. 22: Podíl příslušníků islámské víry; zdroj: Naselenie kám 1. 3. 2001 po oblasti i etničeska grupa, NSI, 2001

7 POPULAČNÍ POLITIKA BULHARSKÉ REPUBLIKY

Současný demografický stav bulharské populace je výsledkem novodobých demografických procesů, se kterými se potýkají i ostatní evropské země a navazuje na historii země, ekonomický a kulturní rozvoj. Demografický rozvoj je ovlivněn demografickými procesy, které jsou typické pro rozvinuté země, jakými jsou nízká sňatečnost a přirozený přírůstek, zvyšující se míra urbanizace a úmrtnosti.

V roce 2006 vytvořilo Ministerstvo práce a sociálních věcí Národní demografickou strategii bulharské republiky (2006-2020), ve které se snaží vysvětlit příčiny a trendy a nabízí řešení demografické krize. Hlavním cílem strategie je zpomalit pokles úbytku obyvatelstva a stabilizovat jeho budoucí vývoj. Reálným cílem demografické politiky je zpomalení poklesu úbytku obyvatelstva záměrným ovlivněním přirozených pohybů obyvatelstva (porodnost, úmrtnost, migrace) a tím dosáhnout optimální balance obyvatelstva.

Jednou z nejdůležitějších podmínek pro splnění všech cílů strategie je rozvoj a spolupráce všech institucí a partnerů na národní, regionální a lokální úrovni. Implementace strategie je financována ze státního rozpočtu a z dalších zdrojů, jakými jsou neziskové organizace, mezinárodní zdroje apod. (National Demographic Strategy of the Republic of Bulgaria 2006 – 2020).

7.1 Priority národní demografické strategie

Národní demografická strategie si dává za cíl splnění čtyř priorit. Realizace následujících priorit do roku 2020 je možná, pokud bude země nadále ekonomicky růst, zvýší se ekonomická aktivita obyvatelstva, zaměstnanost a makroekonomická stabilita státu (National Demographic Strategy of the Republic of Bulgaria 2006 – 2020).

7.1.1 Zpomalení negativních demografických procesů a pokles obyvatelstva

Zvýšení porodnosti, průměrné délky života, snížení kojenecké úmrtnosti či vytvoření optimálních životních podmínek pro snížení počtu migrantů by mohlo pomoci zpomalit negativní demografické procesy (National Demographic Strategy of the Republic of Bulgaria 2006 – 2020).

7.1.2 Zlepšení kvality lidského kapitálu a překonání negativních efektů stárnutí populace

Cílem druhé priority je snížení velikosti postproduktivního obyvatelstva. Různá opatření mohou pomoci vytvořit podmínky pro vylepšení zdravotní péče a sociálních služeb pro starší obyvatele. Poskytnutí lepších možností vzdělání, formálního i neformálního, je základem profesní realizace obyvatel na trhu práce a tím vytvoření lidského kapitálu v procesu celoživotního vzdělávání s důrazem na posílení pracovní aktivity obyvatel v postproduktivním věku (National Demographic Strategy of the Republic of Bulgaria 2006 – 2020).

7.1.3 Dosažení sociální soudržnosti a vytvoření rovných podmínek

Jedním z prostředků pro dosažení tohoto cíle je všem stejný přístup k informacím, zdravotní péči, vzdělání a dalším službám a zároveň demografický rozvoj sociálních skupin a integrace zranitelnějších skupin obyvatelstva.³² Rozvoj a následné zachování sociální rovnosti mezi generacemi jsou základními komponenty pro soudržnost společnosti (National Demographic Strategy of the Republic of Bulgaria 2006 – 2020).

7.1.4 Limitování disproporce teritoriální distribuce obyvatelstva a depopulace některých regionů a vesnic

Opatření jsou směřována ke zpomalení procesu depopulace obyvatelstva, především v pohraničních regionech a ve vybraných vesnicích. Cílem je optimalizace koncentrace obyvatelstva v hlavním městě Sofii a dalších významných městech. Dosažení této priority je úzce spjato s regionální politikou a závaznými plány pro sociální a ekonomický rozvoj navazující na demografickou strategii státu (National Demographic Strategy of the Republic of Bulgaria 2006 – 2020).

7.2 Očekávané výsledky

Výsledky, které jsou očekávány po přijetí Národní demografické strategie v roce 2020.

- Zvýšení rozsahu průměrné délky života o dva roky do roku 2020.
- Snížení úmrtnosti matek z 19,1 na 100 000 (2001) na 12 na 100 000 obyvatel v roce 2015, až konečné snížení na méně než 10 na 100 000 obyvatel v roce 2020.

³² Postižení lidé, ohrožené děti, ohrožené sociální skupiny.

- Zvýšení úhrnné plodnosti na 1,5 v roce 2020.
- Snížení počtu potratů ze 750 na 1000 narozených dětí v roce 2001, na 550 v roce 2015 a na méně než 350 na 1000 narozených dětí v roce 2020.
- Stabilizace migračních ztrát a dosažení kladné migrační balance do roku 2015.
- Omezení procesů depopulace nevyvinutých rurálních regionů.

7.3 Projekce vývoje bulharské populace do budoucna

Podle dokumentu World Population Prospects, publikovaném v roce 2013 Organizací Spojených Národů, by se měla bulharská populace snížit na 6 500 000 obyvatel v roce 2025, dále by se měla snižovat na 5 000 000 v roce 2050, v roce 2100 by měla dosáhnout svého minima 3 500 000 obyvatel (UN, 2013).

Předpovědi Eurostatu o vývoji bulharské populace jsou o něco optimističtější. Podle dokumentu Population Projections 2010 – 2060 by se měla populace snížit od roku 2010 o -27% do roku 2060, tudíž by v roce 2060 mělo žít v Bulharsku podle předpovědi 5 500 000 obyvatel. V důsledku stárnutí populace se bude zvyšovat i procentuální zastoupení starších obyvatel. V roce 1960 tvořili lidé starší 65 let 7,4% populace, v roce 2010 pak 17,5% a v roce 2060 by se jejich zastoupení mělo zvýšit až na 32,7%. V roce 1960 tvořili lidé starší 80 let 1% populace, v roce 2010 pak 3,8% a v roce 2060 by se jejich zastoupení mělo zvýšit na 12,8% (Eurostat, 2011).

Samotná existence strategického dokumentu, bez ohledu na splnění všech cílů, dokazuje znepokojení bulharské vlády se současným negativním demografickým vývojem země. Některé cíle strategie se už víceméně podařilo splnit, například zvýšení úhrnné plodnosti. I když úhrnná plodnost klesla v porovnání s předchozími léty v roce 2013 na 1,48 dítěte na ženu, je reálné, že se úhrnná plodnost bude zvyšovat a opět dosáhne 1,5 dítěte na ženu v roce 2020.

Projekce vývoje počtu obyvatel není jednotná a každý zdroj uvádí jiná čísla. Jedno je však jisté, bulharská populace se bude v budoucnu rapidně snižovat. Je velmi důležité, že i samotná bulharská vláda si je vědoma velkého poklesu obyvatel v budoucnu a snaží se vytvořit příznivé podmínky pro mladé lidi, aby zůstali ve své zemi a měli děti.

8 ZÁVĚR

Bakalářská práce poskytuje přehledné vybrané demografické údaje o Bulharské republice. Veškeré aspekty historického vývoje země, od osmanské nadvlády na Balkáně, vypořádání se nově vzniklého bulharského státu s územními i národnostními problémy, cílené bourání struktur etnických skupin ve dvacátém století, především v době komunismu, předznamenaly současný stav obyvatelstva, menšin a národnostních skupin žijících na území Bulharské republiky.

Největší minoritou v Bulharsku jsou Turci tvořící 8,8% populace. Turecká populace významně převažuje v oblastech Kărdžali a Razgradu. Od roku 1878, kdy vznikl samostatný Bulharský stát, bylo postavení turecké menšiny až do roku 1989 nejasné. Druhou nejpočetnější etnickou skupinou jsou Romové tvořící 4,9% obyvatel. Historicky významnými menšinami jsou Pomaci a Makedonci, kteří nejsou v Bulharsku uznáni za právoplatné menšiny. Pomaci jsou považováni za Bulhary bez rozdílu náboženského vyznání. I přes přijetí zákona o právech menšin v roce 1989 jsou v Bulharsku menšiny diskriminované a nedostává se jim tak dobrých pracovních příležitostí, vzdělání či zdravotní péče jako samotným Bulharům.

Novodobé demografické, sociální a politické procesy mají velký vliv na klesající porodnost, zvyšující se úmrtnost, stárnutí populace a záporný přírůstek stěhováním. Tyto procesy nejsou do budoucna přívětivé, proto bulharská vláda vytvořila Národní demografickou strategii (2006 až 2020), ve které si dala za cíl zpomalit současné demografické trendy, jakými jsou například: zvýšit porodnost, omezit migraci a depopulaci příhraničních oblastí a vybraných vesnic apod. Předpovědi o vývoji počtu obyvatel Bulharska nejsou optimistické, obyvatelstvo by mělo rapidně klesat, čímž se ještě více prohloubí demografická krize, což do budoucna může zemi způsobit velké ekonomické a sociální problémy. Záleží pouze na obyvatelích Bulharska, jak se svým celkovým kapitálem naloží a jak to ovlivní zemi, ve které žijí.

V budoucnu je v zájmu autorky na tuto práci navázat a pokračovat dále ve výzkumu změn počtu obyvatel Bulharska a jeho národnostních menšin.

9 SUMMARY

Bulgaria, protected by the highest mountains of the Balkan Peninsula and the Black sea, has a very strategic position. Therefore, it was only natural that the country became home to the first people who came to the Europe. At various stages of its history the country has been occupied by the Greeks, the Romans, later by the Slavs and Bulgarians, the Byzantines and in the 14th century by the Turks for the following 500 years. When the modern Bulgarian state was re-established in 1878, there was a mixture of cultures, which resulted in the development of ethnic minorities. For example, Turkish minority (8.8%) and Pomaks (Bulgarian speaking Muslim) as a heritage of the Ottoman rule over the Balkan Peninsula. Turks and Pomaks live mainly in the Rhodope Mountains and Razgrad district. In the last century, the position of Turkish minority was very unstable and was discriminated against in many ways. The second biggest minority is Gypsies (4.9%) living mainly in Sliven, Dobrich and Montana districts. According to unofficial statistics, the number of Gypsies, is higher, from 700 000 to 900 000 people. Gypsy minority is still discriminated against in terms of social security, education and healthcare. After 1989, the Bulgarian government accepted equal rights laws but Pomaks and Macedonians have not been accepted as rightful minorities in Bulgaria yet.

Today, the modern Bulgarian state must deal with a different kind of problem - its own inhabitants. Low birth rate, high mortality rate, ageing of the population and migration are results of modern demographic trends across Europe. If the trend prevails, Bulgaria will find itself in serious demographic crisis. In 2005, the Bulgarian government accepted the National Demographic Strategy of the Republic of Bulgaria 2006 – 2020, where it focuses on current demographic trends and their influence on the future of the state. There is a belief that the implementation of the document will increase total fertility rate and reduce the infant mortality rate, thereby limiting the processes of depopulation of underdeveloped rural areas and stabilizing the migration losses. Population projections are very negative as it will rapidly decrease in the future.

The interest of the author is to continue the research of decreasing Bulgarian population and its minorities in the future studies.

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

Kniha

BANDROVA, Temenuška. *Atlas po geografía i ekonomika* [School atlas of Bulgaria]. Sofie, Bulharsko: Datamap, 2005. ISBN 978-954-8717-97-7. 80 s. (v bulharštině)

BANDROVA, Temenuška. *Ikonomičeski atlas na Balgaria* [Economic atlas of Bulgaria]. Sofie, Bulharsko: Datamap, 2005. ISBN 978-954-519-035-3. 64 s. (v bulharštině)

BUGAJSKI, Janusz. *Ethnic Politics in Eastern Europe: A guide to Nationality Policies, Organizations, and Parties*. New York: E. M. Sharpe, inc., 1995. ISBN 1-56324-282-6.

COLLINS. *Collins school world atlas*. 3. vydání. Glasgow: HarperCollins, 2013. ISBN 9780007484416. 97 s.

EUROSTAT. *Regions in the European Union: Nomenclature of territorial units for statistics NUTS 2010/EU 27*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011. ISBN 978-92-79-18521-2.

MARTÍNEK, Jiří. *Stručná historie států: Bulharsko*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-422-7. 136 s.

MANGO, Cyril. *The Oxford history of Byzantium*. Oxford: Oxford University Press, 2002. ISBN 0-19-814098-3. 334 s.

RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Bulharska*. Praha: Lidové Noviny, 2000. ISBN 80-7106-404-1. 508 s.

SLAVEJKOV, Petr. *Etnogeografia* [Ethnography]. Sofie: Universitetsko izdatelstvo "Sv. Kliment Ochridski", 2006. ISBN 954-07-2420-1 (v bulharštině). 731 s.

Články

KARAGIANNIS, Evangelos. The Pomaks in Bulgaria and Greece: Comparative Remarks. *Euxeinos* [online]. 2012, roč. 2012, č. 8, s. 19-24 [cit. 2013-11-12]. Dostupné z: <http://www.gce.unisg.ch>

LIAKOVA, Marina. *The Turkish minority in Bulgaria*. Euxenios, 2012. Dostupné z: <http://www.gce.unisg.ch>

VASSILEV, Rossen. Bulgaria's Demographic Crisis: Underlying Causes and Some Short-Term Implications. *Bulgaria's Demographic Crisis* [online]. 2005, s. 14-27 [cit. 2013-09-15]. Dostupné z: <http://www.seep.ceu.hu/archives/issue61/vassilev.pdf>

Internetové zdroje

BULHARSKO. National Demographic Strategy of the Republic of Bulgaria (2006 - 2020). In: Sofie, 2005. Dostupné z: http://www.mlsp.government.bg/bg/docs/demography/Dem.%20Strategy_ENG.pdf

BUSINESSINFO. Bulharsko: Základní informace o teritoriu. *Businessinfo: Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 2013, 15. 7. 2013 [cit. 2013-11-23]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz>

DVIŽENIE ZA PRAVA I SVOBODI. *Istorija* [History] [online]. 2014 [cit. 2013-04-28]. Dostupné z: <http://www.dps.bg/> (v bulharštině)

EUROPEAN INSTITUTE POMAK. *Report on the "Status of the Pomaks - an ethnic minority in Bulgaria* [online]. 2013 [cit. 2013-11-07]. Dostupné z: <http://en.eipomak.eu>

EUROSTAT. *Population Projections 2010 - 2060*. Eurostat Pres Office, 2011 [cit. 2014-04-27]. 4 s. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-08062011-BP/EN/3-08062011-BP-EN.PDF

JOSHUA PROJECT. *Pomak of Bulgaria Ethnic people profile* [online]. 2013 [cit. 2013-11-12]. Dostupné z: <http://www.joshuaproject.net/>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCI ČESKÉ REPUBLIKY. Bulharsko: Základní informace o teritoriu. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. 2013 [cit. 2013-11-23]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/>

NACIONALEN STATISTIČESKY INSTITUT. *Nacionalen statističesky institut* [National Statistical Institute] [online]. Sofie, 2013, 12. 11. 2013 [cit. 2013-11-13]. Dostupné z: <http://www.nsi.bg/index.php> (v bulharštině)

NATIONAL STATISTICAL INSTITUTE. *2011 Population Census - Main Results* [online]. Sofie, 2011 [cit. 2013-11-13]. Dostupné z: http://www.nsi.bg/census2011/PDOCS2/Census2011final_en.pdf

NATIONAL STATISTICAL INSTITUTE. *Demographic processes in 2013* [online]. Sofie, 2014, 17 s. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/Population2013_en_AUIT2RS.pdf

NATIONAL STATISTICAL INSTITUTE. *Population and demographic processes 2011* [online]. Sofie, 2013, 264 s. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: http://statlib.nsi.bg:8181/FullT/FulltOpen/DN_21_3_2011_2013.pdf

NATIONAL STATISTICAL INSTITUTE. *Naselenie kăm 1. 3. 2001 po oblasti i etničeska grupa* [Population March 1 2001 by districts and ethnic groups] [online]. Sofie, 2001 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <http://www.nsi.bg/Census/Ethnos.htm> (v bulharštině)

NATIONAL STATISTICAL INSTITUTE. *Statistical Reference Book 2013* [online].
Sofie, 2013, 276 s. [cit. 2013-11-17]. Dostupné z:
http://statlib.nsi.bg:8181/isisbgstat/ssp/fulltext.asp?content=/FullT/FulltOpen/SRB_7_5_2012_2013.pdf

OPEN SOCIETY FOUNDATIONS. *Roma in Political Life: Bulgaria - Political Manipulation and the Damage Done* [online]. 2013 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z:
<http://www.opensocietyfoundations.org>

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. Policie České republiky - Služba cizinecké policie:
Počty cizinců s povoleným pobytem na území ČR [online]. Praha, 2010 [cit. 2013-11-24].
Dostupné z: <http://www.policie.cz>

PROLANGS. *Razbiraema Bălgaria* [Understandable Bulgarian] [online]. 2012 [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: <http://www.prolangs.bg/> (v bulharštině)

QUEST BULGARIA: PROPERTY AND LIFESTYLE. *Gypsies in Bulgaria* [online].
2013 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.questbg.com/>

SIGNALBG. *Galerii* [Galery] [online]. 2012 [cit. 2014-04-26]. Dostupné z:
<http://signal.bg/> (v bulharštině)

UNITED NATIONS. *World Population Prospects: The 2012 Revision*. New York, 2013
[cit. 2014-04-28]. 463 s. Dostupné z:
http://esa.un.org/unpd/wpp/Documentation/pdf/WPP2012_Volume-I_Comprehensive-Tables.pdf

WORLD DIRECTORY OF MINORITIES AND INDIGENOUS PEOPLE. *Bulgarian speaking muslims - Pomaks* [online]. 2013 [cit. 2013-11-12]. Dostupné z:
<http://www.minorityrights.org/>

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Tabulky

Příloha č. 1: Tabulky

Tab. 1: Základní dělení NUTS Bulharska; zdroj: Eurostat, 2011

NUTS 1	NUTS 2	NUTS 3
Severní a jižní Bulharsko	Severozápadní region	Vidin
		Montana
		Vraca
		Pleven
		Loveč
	Severní centrální region	Veliko Tăranovo
		Gabrovo
		Ruse
		Razgrad
		Silistra
	Severovýchodní region	Varna
		Dobrič
		Šumen
		Tărgoviště
	Jihovýchodní region	Burgas
		Sliven
Jambol		
Stará Zagora		
Jihozápadní a jižně - centrální Bulharsko	Jihozápadní region	Sofie hl. m.
		Sofie
		Blagoevgrad
		Kjustendil
		Pernik
	Jižní - centrální region	Plovdiv
		Haskovo
		Pazardžik
		Smoljan
		Kărdžali

Tab. 2: Srovnání vývoje populace v rozmezí dvou Sčítání lidu 2001 až 2011; zdroj: 2011

Census, NSI, 2011

Oblasti	Populace k		Zvýšení v číslech	Zvýšení v %	% celkové populace k 1. 2. 2011
	1. 3. 2001	1. 2. 2011			
Bulharsko	7 928 901	7 364 570	-564 331	-7,1	100
Blagoevgrad	341 173	323 552	-17 621	-5,2	4,4
Burgas	423 547	415 817	-7 730	-1,8	5,6
Varna	462 013	475 074	13 061	2,8	6,5
Veliko Tärново	293 172	258 494	-34 678	-11,8	3,5
Vidin	130 074	101 018	-29 056	-22,3	1,4
Vraca	243 036	186 848	-56 188	-23,1	2,5
Gabrovo	144 125	122 702	-21 423	-14,9	1,7
Dobrič	215 217	189 677	-25 540	-11,9	2,6
Kärđžali	164 019	152 808	-11 211	-6,8	2,1
Kjustendil	162 534	136 686	-25 848	-15,9	1,9
Loveč	169 951	141 422	-28 529	-16,8	1,9
Montana	182 258	148 098	-36 160	-18,7	2
Pazardžik	310 723	275 548	-35 175	-11,3	3,7
Pernik	149 832	133 530	-16 302	-10,9	1,8
Pleven	311 985	269 752	-42 233	-13,5	3,7
Plovdiv	715 816	683 027	-32 789	-4,6	9,3
Razgrad	152 417	125 190	-27 227	-17,9	1,7
Ruse	266 157	235 252	-30 905	-11,6	3,2
Silistra	142 000	119 474	-22 526	-15,9	1,6
Sliven	218 474	197 473	-21 001	-9,6	2,7
Smoljan	140 066	121 752	-18 314	-13,1	1,7
Sofie	273 240	247 489	-25 751	-9,4	3,4
Sofie hl.m.	1 170 842	1 291 591	120 749	10,3	17,5
Stara Zagora	370 615	333 265	-37 350	-10,1	4,5
Tärgovishte	137 689	120 818	-16 871	-12,3	1,6
Haskovo	277 478	246 238	-31 240	-11,3	3,3
Šumen	204 378	180 528	-23 850	-11,7	2,5
Jambol	156 070	131 447	-24 623	-15,8	1,8